

“पराधीनने सपनेय सुण नही”

श्री संतराम मंदिर,
नडीआद - ३८७००१ (गुजरात)

“પરાધીનને સપનેય સુખ નહીં”

- ❖ અનુવાદક : રામદાસજી મહારાજ
- ❖ પ્રકાશક : શ્રી સંતરામ સમાધિ સ્થાન,
નડીઆદ - ૩૮૭ ૦૦૧. (ગુજરાત)
© શ્રી સંતરામ સમાધિ સ્થાન, નડીઆદ
- ❖ પ્રકાશન : કારતક સુદ પૂનમ, દેવદિવાળી,
સંવત ૨૦૬૯, તા. ૨૮-૧૧-૨૦૧૨
પ્રથમ આવૃત્તિ
- ❖ પ્રાપ્તિ સ્થાન : શ્રી સંતરામ મંદિર, નડીઆદ
તથા શાખા મંદિરો,
- ❖ આવરણ : પ્રા. પ્રણવ દેસાઈ
- ❖ પ્રત : ૧૦૦૦
- ❖ મૂલ્ય : અમૂલ્ય
- ❖ કોમ્પ્યુટર ડિઝાઇન : વિમલ ગ્રાફિક્સ,
૧૦, કાન્ત એપાર્ટમેન્ટ, પેટલાદ રોડ, નડીઆદ
- ❖ મુદ્રક : વિમલ ગ્રાફિક્સ, નડીઆદ.

..... અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	અનુવાદકના બે બોલ....	૫
૨	નમ્ર નિવેદન	૯
૩	પરાધીન (પરતંત્ર)	૧૧
૪	મન ક્યારેય ઘરડું થતું નથી	૧૫
૫	ભગવાનના નામનો પ્રભાવ	૧૯
૬	અભિમાનથી બચો	૨૪
૭	સંતોષી સદા સુખી	૨૮
૮	તાવ ખાયા, માલ પરાયા	૩૩
૯	શાંતિ દેવી	૩૮
૧૦	અંધનથી મુક્તિ તરફ	૪૨
૧૧	દેખ તમાશા પૈસે કા	૪૮
૧૨	વિવેકને જાગૃત રાખવો જોઈએ	૫૪
૧૩	લોભ અને મોહ	૬૨
૧૪	સુલભ ધ્યાન	૬૯

અનુવાદકના બે બોલ....

શ્રી સંતરામ મંદરમાં નિવાસ કરીને ભારતભરના સાધુઓ, સંતો, અભ્યાગતો અને ભક્તો પોતાની આધ્યાત્મિક ચેતનાને આગળ ધપાવે છે. શ્રી “પરદેશી” બાબાજી પણ આવાજ શ્રી સંતરામ અનુરાગીઓમાંના એક અનુરાગી છે. તેમણે હિન્દી ભાષામાં નાની નાની પુસ્તિકાઓ લખી છે. જે બોધાત્મક અને જીવનોપયોગી છે.

તેમણે હિન્દી ભાષામાં લખેલા “મસ્ત રહો અપને આપમેં” પુસ્તકનું ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદિત “અંતરનો આનંદ” પુસ્તકને વાંચકો તરફથી સારો પ્રતિસાદ મળતાં તેમના “પરાધીન સપને હું સુખનાહીં” મૂળ હિન્દી ભાષામાં લખાયેલ પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ “પરાધીનને સપનેય સુખ નહીં” વાચકો સમક્ષ મૂકતાં આનંદ થાય છે.

ગુજરાતીમાં કહેવત છે કે “પારકી આશ સદા નિરાશ” પારકા ઉપર આધાર રાખનારને જીવનમાં ક્યારેય સફળતા મળતી નથી. સાચી સફળતાનું રહસ્ય પોતે જાતે જ કરેલા કર્મમાં રહેલું છે. ભગવાને આથી જ ગીતામાં કહ્યું છે કે “યોગઃ કર્મસુ કૌશલમ્” કુશળતા પૂર્વક કરવામાં આવેલું કાર્ય “યોગ” સમાન છે. આથી જ કર્મશીલ માણસો લોક બોલીમાં બોલે છે કે “અપના હાથ જગન્નાથ”

યાણક્ય પણ તેમના નીતિ સૂત્રોમાં કહે છે કે, “કાર્ય પુરુષકારેણ લક્ષ્યં સમ્પદ્યત” અર્થાત્ કાર્ય કરતા રહેવાથી લક્ષ્ય-ધ્યેયની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પ્રજા પાસે કે પછી સરકાર પાસે જો લક્ષ્ય જ ન હોય તો સત્તાધિશો અને પ્રજા આળસુ તથા પ્રમાદી બની જાય છે. જેનામાં વાસ્તવિકતા હોય તે જ સાચું લક્ષ્ય. કાલ્પનિક લક્ષ્યનો કોઈ અર્થ નથી. કારણકે ઘણીવાર અત્યંત સમર્થ પુરુષો પણ કાલ્પનિક લક્ષ્યો પાછળ કર્તવ્યભ્રષ્ટ થઈને નિષ્ફળ જીવન

જીવતા થઈ જતા હોય છે. પ્રારબ્ધ તો પુરુષાર્થની પાછળ પાછળ આવવાનું જ છે, પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત કહેલા ધનનો ઉત્તમ કાર્યોમાં ત્યાગ કરવો એ જ ધનનું સાચું રક્ષણ છે. શાંત અને પ્રસન્ન રહેવું એ જ જીવનનો હેતુ છે.

જીવનનો વિકાસ કરવા માટે જે જીવની સાધનામાં, જીવનનો વિકાસ કરવા માટેનો ઉદ્દેશ પ્રગટેલો હોય છે. તેની વાણીમાં પણ કોઈ અનુપમ ટકોર અને રણકાર પ્રગટેલો હોય છે.

આપણી આજુબાજુ વસતાં અનેક પરિવારોમાં આપણે જોઈએ છીએ કે જે કુટુંબમાં પતિ-પત્ની સાથે, માતા-પિતા સાથે, માતા-પિતા બાળકો સાથે કે પછી બાળકો નોકરો સાથે કડવાશ અને તિરસ્કારથી વ્યવહાર કરે છે તે પરિવારોમાં દરિદ્રતા વ્યાપેલી હોય છે. જ્યારે મૂઠુભાષી, પરસ્પરનું સન્માન જાળવીને વ્યવહાર કરનાર પરિવાર સુખી-સમૃદ્ધ જોવા મળે છે. સુખી થવા માટે ક્રોધ અને કડવાશને પ્રયત્નપૂર્વક તગેડી મૂકવાં જોઈએ. કારણકે ક્રોમળ અને મૂઠુ કમળ ઉપર જ લક્ષ્મીજીને બેસવું ગમે છે. સફળતા અને સુખનું આ સનાતન સત્ય આપણે સહુએ ગાંઠે બાંધવું જોઈએ. કર્મ કરતા રહીએ કડવાશ કાપતા રહીએ તો સુખની સીડી સડસડાટ ચડી જવાય છે.

નિષ્ઠાપૂર્વક કરવામાં આવતું કામ અને તે માટે કરવો પડતો પરિશ્રમ તપ અને પૂજા કરતાં સહેજ પણ ઉતરતો નથી, કારણ કે તે ઈશ્વરને ગમે છે. આપણને માધ્યમ બનાવીને પરમાત્મા તેનું કામ અજ્ઞાત રીતે કરતા હોય છે. આપણા હાથ આપણા ભગવાન છે.

ટી.વી., સિનેમા, ક્રિકેટ, ઈન્ટરનેટ અને મોબાઈલની દુનિયાએ યુવા પેઢીની દુનિયા બદલી નાખી છે. ગાંધીજી અને વિવેકાનંદના બદલે ક્રિકેટરો અને સિનેમાના કલાકારો આજની પેઢીના આદર્શો બની ગયા છે. આ સંજોગોમાં બાળકોને સુખની શાંતિનો અહેસાસ કરાવવામાં માતા-પિતાની ભૂમિકા અગત્યની છે. કારણ કે આજે માણસ મોબાઈલ બની ગયો છે. માણસ મોબાઈલની મુવમેન્ટમાં માનવી જ મટી ગયો છે.

અહિં કહેવાનો ઉદ્દેશ માત્ર એટલો જ છે કે પરાધિનતાને બદલે સ્વાશ્રયી બનવાનું ધ્યેય રાખી જીવન જીવીએ તો સુખનો સૂરજ સદાય તપતો જ રહેશે.

આટલી વાત ગાંઠે બાંધીને લોકો સ્વાશ્રયી જીવન શૈલીનો સંકલ્પ કરશે તો મારો આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરવાનો પ્રયત્ન સાર્થક થયેલો ગણાશે.

આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરવા માટે શ્રી “પરદેશી” બાબાએ તેમના “પરાધિન સપને હું સુખનાહી” હિન્દી પુસ્તકનો અનુવાદ કરવા કહ્યું તે બદલ તેમનો આભાર.

પુસ્તક તૈયાર કરવા માટે પ્રા. વ્રજેશભાઈ પટેલ, મહેન્દ્રભાઈ પારેખ તથા અરવિંદભાઈ પટેલ, પ્રફુ રિડીંગની સેવા બદલ શ્રી ભાનુભાઈ વૈદ્ય અને પુસ્તક છાપીને તૈયાર કરવા બદલ વિમલ ગ્રાફિક્સની સેવા નોંધપાત્ર બની છે. આ સર્વેને શ્રી સંતરામ મહારાજની દિવ્ય અખંડ જ્યોતિના શુભાશીર્વાદ.

॥ જય મહારાજ ॥

શ્રીમદાસ |

દેવદિવાળી, કારતક સુદ ૧૫
સંવત ૨૦૬૯
નવેમ્બર ૨૮, ૨૦૧૨

મહંત,
શ્રી સંતરામ મંદિર,
નડીઆદ (ગુજરાત)

નમ્ર નિવેદન

આખી દુનિયા સુખની શોધમાં પડેલી છે. સુખની પ્રાપ્તિ થશે, તેવી આશાએ મનુષ્યો આખી જિંદગી નકામી વેડફી નાખે છે. અને મૃત્યુ સમયે પણ સુખની સૂક્ષ્મ વાસના પોતાની સાથે લઈ જાય છે. જેને કારણે પુનઃ જન્મમાં પણ સુખની શોધમાં ભટકતો રહે છે. આવી જ રીતે તે જન્મ-મરણના ચક્રમાં (ફેરામાં) પડી રહે છે. સુખ તેને મળતું નથી, કારણ કે સુખ આ સંસારમાં (દુનિયામાં, વિશ્વમાં) છે જ નહિ. ફક્ત તેનો ભ્રમ જ છે. દુઃખ ખરેખર વાસ્તવિકતામાં છે, જેથી સત્તામાં માનવી દુઃખી હોય છે. જેમ કે ડૉક્ટર, વૈદ્ય કડવી દવાની ગોળી પર મીઠાશનું પડ ચઢાવી રોગીને આપે છે. એક સાચો સુખાનંદ પણ આ દુનિયામાં છે, જેને પ્રાપ્ત કરવા માટે મનુષ્ય રાગ શોક, મોહ ભય, વિઘ્ન (આપત્તિ) અને પરાધીનતાથી (ગુલામીમાંથી) મુક્ત થઈ જાય છે, તે આનંદ સુખ માનવીને પોતાની અંગત સંપત્તિ હોવાથી તેમાં કોઈ ગુલામ પણ હોતું નથી. તે આનંદ સુખ માટે કોઈ જગ્યાએ આવવું. જવું પડતું નથી. અને આ દુનિયામાંથી તેઓને કંઈક ત્યાગ કરવાનો અથવા પકડવાનો હોતો નથી, તેને સાચા સુખને ફક્ત જાણવું પડે છે.

ખરેખર આપણું આત્મ સ્વરૂપ જ આનંદ સુખ, ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ વગેરે બધાં જ મનના મનોરથ ને પૂર્ણ કરવા વાળા છે. પોતાનું સ્વરૂપ, શાન્તિ, આત્મા-પરમાત્મા તત્ત્વની પ્રાપ્તિ અને મોક્ષ આ બધાથી અલગ છે, પરંતુ વાસ્તવમાં એક જ છે. આવા તત્ત્વોને પ્રાપ્ત કરીને દુનિયાની ગુલામીમાંથી મુક્ત થઈને મસ્તી ભરી બહારમાં સાધક આનંદ ભરેલાં ગીતો ગાતો ફરતો રહે છે. માનવીને ફક્ત દુઃખ દૂર કરવાના ઉપાયો શોધવા જોઈએ. એટલે કે દુઃખ દૂર કરવાનો ઉપાય શોધવા જોઈએ. એટલે કે દુઃખ દૂર કરવાનો ઉપાય માત્ર વૈરાગ્ય જ છે. સાચા સુખનો આનંદ પોતાના સ્વરૂપમાં જ સ્થિર રહેવો જોઈએ, જે માનવીને થોડોક સત્સંગ, સ્વાધ્યાય અને સાધના કરેલી હોય તે

જ સાચા સુખને આનંદને પામી શકે છે. સાચું સુખ અમૃત જેવું હોય છે. જેનો ફક્ત એક જ વાર સ્વાદ ચાખીએ તો વિશ્વનાં તમામ સુખો ફિક્કાં લાગે છે. એટલે કે દુઃખોની સાચી ઓળખનો ખ્યાલ આવી જાય છે. દુઃખોને બિલકુલ દૂર કરવા માટે અથવા પરમાનંદની પ્રાપ્તિ ને માટે આત્મા-પરમાત્મામાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસની જરૂરિયાત રહે છે.

વૃંદાવનમાં મહાત્માશ્રી શરણાનંદજી મહારાજ પ્રજ્ઞાયક્ષુ રહેતા હતા. તેઓ દરરોજ ભગવાનની શાહ બિહારી લાલજીનાં દર્શન કરવા જતા હતા. એક દિવસ પુષ્કળ વરસાદ પડવાને કારણે દરવાજામાં જતી વખતે લપસી પડ્યા હતા. તેને લીધે તેમને ઢીંચણે અને માથામાં ઘા પડવાથી થોડું લોહી નીકળ્યું હતું. જે વ્યક્તિએ પ્રજ્ઞાયક્ષુ મહારાજને ટેકો આપી ઊભા કર્યા. તેઓ મહાત્માની કરૂણ દશા જોઈને કરૂણાસભર અવાજમાં કહ્યું કે, મહારાજ આપ જોઈ શકતા નથી, પ્રજ્ઞાયક્ષુ છો, તો પ્રભુ દર્શન માટે કેમ આવો છો?” સંત લાગણી સભર સ્વરે બોલ્યા કે, “મને તો દેખાતું નથી, પરંતુ, જેના દર્શન કરવા આવું છું તેને તો દેખાય છે ને?”

આવી જ રીતે સાધકોએ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસની સાથે સાધના-પ્રભુ ભજનમાં સતત જોડાયેલા રહેવું જોઈએ.

- પરદેશી

ॐ શાન્તિ !!! ॐ શાન્તિ !!! ॐ શાન્તિ !!!

પરાધીન (પરતંત્ર)

સંસાર (દુનિયા) ભરના પદાર્થો, વસ્તુ અને વ્યક્તિ કેટલાય છે, પરંતુ તેઓને સુખ લેવાની ઈચ્છાવાળી વ્યક્તિને બંધનમાં નાંખી દે છે, એટલે કે જે વ્યક્તિને પોતાના આત્મા સ્વરૂપને જાણી લીધું છે, એવી વ્યક્તિ જેમનો સદ્ઉપયોગ કરવા છતાં પણ બન્ધનથી મુક્ત રહે છે.

સાચું સુખ-આનંદ માનવીના હૃદયમાં જ રહેલું છે, વિષયી મનુષ્યો તેને બહારની દુનિયાના વિષયોમાંજ શોધતા રહે છે. બાહ્ય વિષયસુખમાં ગુલામી છે અને કોઈપણ પ્રકારના વિષયી ભોગમાં સુખ હોય પણ તેની સાથે રોગ પણ છુપાયેલો રહે છે. એટલે કે ભોગ ભોગવવા માટે મનુષ્ય ચોરી, બેઈમાની, જુઠા, અત્યાચાર, દબાગાજી, પાપાચાર અને ખરાબમાં ખરાબ નિમ્નકક્ષાનું કામ કરવામાં સંકોચ રાખતો નથી. જેની સજા બંધન, રોગ, અને દુઃખ તેને ભોગવવું પડે છે. સંસારિક સુખ ભોગવવા માટે વ્યક્તિ પોતાના મનને સંસારમાં ભટકતું રાખે છે. સંત તુલસીદાસ કહે છે કે,

દુનિયામાં જેટલા પણ સુખ ભોગ (ભોગ-સુખ) છે, તેમાં “ગુલામી” છે, વાર લાગે છે, (મોડું થાય છે) વિલંબ છે તેમ આનંદ સુખ પોતાનું નિજી હોવાને કારણે તેમાં ગુલામી નથી, વાર લાગતી નથી કે દૂર પણ નથી.

ભોગી વ્યક્તિ માનસિક અને શારીરિક રોગી હોવાથી વકીલ, ડૉક્ટરોમાં સુખ શોધતો રહે છે. જે બીજાને મળે છે. તેમાં સંયોગ વશાત્ વિયોગ (વિરહ) હોય છે. સંયોગમાં વિયોગ હોવાને કારણે વ્યક્તિ અશાન્ત, પરેશાન અને દુઃખી રહે છે. ભોગ કામ વાસના ભોગવતા ભોગવતા જયારે ઈન્દ્રિયો નબળી પડી જાય છે ત્યારે પણ વાસનારૂપી ડાકણ બની જાય છે.

જયારે કોઈ વ્યક્તિ ભોગી બની જાય છે (વ્યસની બની જાય છે) ત્યારે તેનો સુખાનંદ, વ્યભિચાર અને માદક વસ્તુઓમાં સળગતો રહે છે. જો કોઈ

વ્યક્તિ પોતાનું સુખ રસોઈ ઘર, હોટલ, મીઠાઈમાં રહે તો કઢાઈમાં તળતી રહેશે. જો કોઈ પોતાનું સુખ દરજી, ધોબી અને વાળંદમાં રાખશે તો તેનું સુખ ધનમાં રહેશે તો ડર અને ભયનો કારણે તિજોરીમાં બંધ રહેશે. જેની પાસે લાખો રૂપિયા હોય છે તે પોતાને લખપતિ ગણાવે છે જેની પાસે કરોડો રૂપિયા હોય છે તે પોતાને કરોડપતિ કહેવડાવે છે જેનું સુખ લાખો અને કરોડોમાં જ રહે છે. જેનું સુખ બંગલા-મોટર-ગાડીમાં હોય છે તેનું સુખ-મિસ્ત્રી-મજૂરમાં રહેશે.

જેનું સુખ માન-સન્માન, પદ, પ્રતિષ્ઠામાં હશે ત્યારે તો હજારો લાખો વ્યક્તિઓને હાથ જોડીને (નમસ્કાર કહીને) પોતાનું પદ-પ્રતિષ્ઠા જાળવી રાખવામાં હંમેશા કાળજી રાખશે.

આરામ ક્યાં જ્યાં દિલ જ્યારે બીજાની પાસે હોય ?

જેનું મન દુનિયાના વિષય સુખમાં ફસાયેલું હોય છે, તેને માટે સાચું સુખ આનંદ સ્વરૂપમાં શાંતિ દેવીનાં દર્શન હોવા અશક્ય છે.

સંસાર કેવી રીતે ચાલશે તે બાબતની શંકા-કુશંકા કરવી યોગ્ય નથી. માનવી સંસારીનો ઠેકેદાર છે નહિ કે સંસારનો. માનવીની જરિયાતોની પૂર્તિ ઈશ્વર બધા જ જીવોની કરે છે અને કરતો રહે છે.

ગીતાના માધ્યમ દ્વારા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું છે કે, “જે મારે આશ્રિત રહે છે તેનું યોગક્ષેમ હું પોતે જ કરાવી દઉં છું. એટલે કે જે વસ્તુ તેને પ્રાપ્ત થતી નથી તે હું તેને આપી દઉં છું. અને પ્રાપ્ત કરેલી વસ્તુઓનું રક્ષણ કરું છું.”

સેંકડો-હજારો સંકલ્પરૂપી આશાઓની દોરડીથી બંધાયે વ્યક્તિ તે માને છે. તેણે આજે એટલું બધું મેળવી લીધું છે. કાલે પણ એટલું જ પ્રાપ્ત કરીશ. તે ક્યારેય પણ સુખી રહી શકતો નથી.

સાચા સુખ આનંદની પ્રાપ્તિ તો એને હોઈ શકે છે કે જે નસીબમાં લખી હોય એમાં સંતોષ માને છે.

જો કોઈપણ વ્યક્તિને દુનિયાની વ્યક્તિ અને પદાર્થની પરાધીનતાથી મુક્ત હોવાની ઈચ્છા હોય, એટલે કે મનુષ્ય યોનિમાં જન્મ મેળવવાના ઉદ્દેશ્ય પૂરો કરવાની જિજ્ઞાસા હોય, તો સંસાર પ્રતિ વૈરાગ્ય અને ભગવાન પ્રતિ અનુરાગ કરવો પડશે. વૈરાગ્યના બે પ્રકાર છે. (૧) કાયો (૨) પાકો વૈરાગ્ય, કાયો વૈરાગ્ય એને કહે છે, જે કોઈ પોતાના સગા-સંબંધી ના વિયોગને કારણે (મૃત્યુ) સ્મશાનમાં જાય છે તે સમયે માનવી કહે છે, “આ દુનિયામાં શું રાખ્યું છે ? આ દુનિયા તો નાશવંત છે (ફાની) જ્યારે તે સ્મશાનમાંથી પાછો ફરે છે અને ભોગ રાત્રી (ભોગી બની જાય છે. જે તે સિવાય જો કોઈ પાકો (સાચો) વૈરાગ્યવાન હશે તો ૩૩ કરોડ દેવતાઓ મળીને પણ તેને પોતાને આધીન કરી શકતા નથી.

વાર્તા :

એક રાજા શિકાર કરવા માટે જંગલમાં ગયો હતો. શિકારની તપાસ કરતા કરતાં સાંજના સમયે એક હરણ અને હરણી રાજાએ જોયા. શિકાર કરવા માટે બાણ મારવા તૈયાર થયા ત્યારે હરણ એક પહાડની ગુફામાં ચાલ્યું ગયું. રાજા પોતાનો ઘોડો ગુફાની બહાર બાંધીને ગુફાની અંદર ચાલ્યો ગયો. ત્યાં હરણ એક ચબૂતરા પર મહાત્માના ચરણોમાં બેઠું હતું. મહાત્મા સમાધિસ્થ અવસ્થામાં બેઠા હતા. રાજાને લાગ્યું કે, આ કોઈ પથરની મૂર્તિ બનાવી છે, એવું સમજીને હરણને હાથથી પકડ્યું. ત્યારે હરણ જોર-જોરથી બૂમો પાડવા લાગ્યું, રડવા લાગ્યું. જેનાથી મહાત્માની સમાધિ તૂટી ગઈ. મહાત્માની મોટી મોટી લાલ આંખો જોઈને રાજા ગભરાઈ ગયો. ડરને કારણે હરણને છોડીને મહાત્માને પૂછ્યું, “આપ કોણ છો ? રાજા બોલ્યા, “તું મારી પાસે પહેલાં આવ્યો છું તેથી તું કહે કે તમે કોણ છો ?” રાજાએ કહ્યું કે, “હું આ નગરનો રાજા છું. હવે આપ આપનો પરિચય આપવાની કૃપા કરજો.” મહાત્મા બોલ્યા “હું રાજાઓનો રાજા ચક્રવર્તી છું, મારાથી મોટો કોઈ રાજા જ નથી.” રાજાએ કહ્યું, “મારું રાજ્ય કિલ્લાની અંદર છે, આપના રાજ્યનો કિલ્લો ક્યાં છે ?” મહાત્મા બોલ્યા, “જ્યારે બધાં જ રાજ્યો મારાં છે તો કિલ્લો કોને માટે બનાવ્યો ?” રાજાએ કહ્યું, “ મારી પાસે સેના-ફોજ છે,

આપની સેના ક્યાં છે ? કેટલી છે ?” મહાત્મા બોલ્યા, “લશ્કર તો એવા રાજા રાખે છે જેમને દુશ્મનનો ભય હોય.” માઝું તો આ દુનિયામાં કોઈ દુશ્મન જ નથી. એટલા માટે મેં લશ્કર રાખ્યું જ નથી. રાજાએ કહ્યું, “મારી પાસે સેંકડો નોકર, ધન, દોલતનો ખજાનો છે, આપની પાસે ક્યાં છે ?” મહાત્મા બોલ્યા, “મને તો કોઈ વ્યસન છે જ નહિ, જે ભોગ-વિલાસ ભોગવવા માટે ખર્ચો કરવાની જરૂરિયાત પડે, અને હું કોઈ રોગી નથી કે જેથી મારે નોકરની જરૂર પડે, જો જરૂરીયાત પડે તો જરૂરિયાત તે ઊભી કરનાર જ તેની પૂર્તિ કરે છે, જે પરમપિતા પરમાત્મા પૂરી કરે છે અને ભવિષ્યમાં પૂર્તિ કરતા રહેશે.

चाह मिटि चिन्ता गई, मनवा बेपरवाह ।

ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः

मन क्यारेय धरदुं थतुं नथी

દુશ્ચરિત્રતા નિવૃત્તિને માટે ધર્મ, વાસનાની નિવૃત્તિને માટે ઉપાસના, (પ્રાર્થના) એકાગ્રતાને માટે યોગાભ્યાસ, અજ્ઞાન નિવૃત્તિને માટે તત્ત્વજ્ઞાન અને મનને વશમાં કરવાનો ઉપાય અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય જ છે. સાધક આ ઉપાયો માટે જેટલો વધારે મક્કમ રહેશે તેટલો જ શિઘ્ર તેના મનમાં નિરોધ હશે. એટલે કે જ્યાં સુધી મનનો વિરોધ નહિ થાય ત્યાં સુધી સાચા સુખ-શાન્તિની પ્રાપ્તિ અસંભવ છે. મનને વશ કરવા માટેનો સરળ અને સુલભ ઉપાય છે, પોતાના આત્મા સ્વરૂપનું નિરંતર ચિંતન કરવું. સ્મરણ કરતા રહેવું જે સાધકની દૃષ્ટિ પોતાના મન પર રહે છે તે સાધકને પોતાનામાં છુપાયેલો દાષ પ્રત્યક્ષ જોવા મળશે. એટલા માટે પોતાના મનને જોતા રહેવું જોઈએ કે માઝું મન મને આધીન શુદ્ધ એકાગ્ર અને વિષયોથી વિરક્ત થયું છે કે નહીં ?

કોણ જાણે કેટલાય જન્મોના સંસ્કારરૂપી પાપ આપણા મનમાં ભરેલાં હોય છે. જ્યાં સુધી જ્ઞાનાગ્નિ પોતાના મનમાં પ્રજ્વલિત નહિ થાય ત્યાં સુધી પાપો નષ્ટ થવા અશક્ય છે. પાપ કરતી વખતે મનમાં સંકોચ, થાય તો સમજવું કે મારી સાધના ચાલી રહી છે.

શૂરવીર એ છે જેણે સ્ત્રી સંગનો ત્યાગ કર્યો છે, જેમકે અગ્નિ ને જાણે-અજાણે સ્પર્શ કરવાથી દઝાડે છે, એવી જ રીતે સ્ત્રીનો સંગ કરવાથી વ્યક્તિ સળગી મરે. એવી વાત નથી કે ફક્ત માણસે સ્ત્રી સંગ નહીં કરવો જોઈએ. સ્ત્રી અને પુરુષ બંને અંદરો અંદર રૂ અને અગ્નિ સમાન છે. જે એક બીજાનો સંગ કરવાથી સળગવાથી બચી શકતાં નથી. જો સ્ત્રી-પુરુષ વિવાહિત હોય તો પણ તે દંપતીને અંદરો અંદર વેદ શાસ્ત્ર, ગુરૂજન, સમાજ જાતિ કૂળની મર્યાદામાં રહીને સંગ અને સદાચાર નો સહારો લઈને રહેવું જોઈએ. મનુષ્ય

પોતે પોતાનો જ મિત્ર અને પોતે જ દુશ્મન છે. જે મનુષ્ય પોતાનું કલ્યાણ ઈચ્છતો હોય તો, એવમ્ મનુષ્ય જન્મ લેવાનું મૂલ્ય (કિંમત) સમજી શક્યો છે. (સમજી ચૂક્યો છે) વિષય વિકારોથી ભરેલા આ સંસારરૂપી ભવસાગરમાં દુઃખ રુપી ઠોકરોથી બચવાનો પ્રયાસ કરે છે, અને જે સાધક સાધના કરવા ઈચ્છે, તે સાધકે ભોગને બદલે યોગ કરવો જોઈએ. કેટલાય માણસો યોગનું નામ સાંભળીને ગભરાઈ જાય છે, વાસ્તવમાં યોગનો અર્થ થાય છે ભગવાનની સાથે જે આપણો સંબંધ છે, તેની યાદગીરી રાખવી. ધનની ઈચ્છા, સ્ત્રી ભોગની વાસના, સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરવાની ઈચ્છા, કુટુંબ અથવા પોતાના શરીરને ભરણ-પોષણની ચિંતા જો કોઈ મનુષ્ય કરેશે તો તે સાધના નહીં કરી શકે. ધન જો નસીબમાં હશે તો અવશ્ય આપણને મળશે. સ્ત્રી ભોગની વાસના મનુષ્યનું પતન કરવાવાળી છે. કુટુંબ-પરિવાર અને શરીરનું પાલન પોષણ કરવાની ચિત્ત શક્તિથી હતાશ થાય છે, જેના નસીબમાં હોય છે, તે જ તેને મળતું રહે છે. અને ભગવાનના (આશિર્વાદથી) વિધાનથી મળતું જ રહે છે તે પ્રભુનો અટલ નિયમ છે.

પરદેશમાં રહેવાવાળી ભક્તિમયી માતા રબિયાને એક શાહુકારે કહ્યું, “હું આપની સેવા કરવા ઈચ્છું છું. આપની જે આજ્ઞા હોય, તે સેવા કરું” તે બોલી, “મારે કોઈ જરૂરિયાત નથી.” એ વાત પર તે બોલ્યો કે, હમણાં નહિ તો કોઈ વાંધો નથી હું આપને ૧૦ હજાર સોનામહોર આપું છું. આપને જ્યારે જરૂરિયાત પડે ત્યારે તેને વાપરજો. ત્યારે પણ રબિયાએ સોના મહોર લેવાની ના પાડતાં કહ્યું કે, “ભગવાન પાપ કરવાવાળાને પણ આપે છે.” પરમાત્માથી દૂર ગયેલું ચિત્ત જ્યાં સુધી પાછું આત્મા-પરમાત્માને નથી મળતું ત્યાં સુધી પરાધીનતાથી મુક્તિ મળવી અસંભવ છે. દા.ત. કૂતરો સૂકા હાડકાને ચાવે છે તે સમયે પોતાના પેઢામાંથી નીકળતા લોહીને હાડકાંમાંથી નીકળ્યું છે જાણી ખુશ થઈને ચૂસતો રહે છે, ખરેખર તે પોતાનું જ લોહી પીવે છે. એવી રીતે જે મનુષ્ય વ્યસન અને વિષય વિકારોમાં સુખ સમજીને ભોગ ભોગવે છે તે પોતાના જન્મને નકામો વેડફી નાખે છે. સાધકે જો કોઈ પણ

કાર્ય બુદ્ધિ વિવેકના પ્રકાશમાં વૈરાગ્યનો સહારો લઈને કરવું જોઈએ. પૂજનીય ગુરૂજન, સંત મહાત્મા જેવો ઉપદેશ કરે તેવું આચરણ કરવું જોઈએ. એટલે કે જે તેઓ કરે છે. તેવું સ્વયં કરવું જોઈએ નહિ પરંતુ તેઓએ બતાવેલ માર્ગ દ્વારા સાધના-ભજન કરવું જોઈએ.

વાર્તા :

ગ્રીસ (યુનાન)ના બાદશાહ સિકંદરને પોતાના ગુરુસુકરાતને પ્રાર્થના કરી કે, “ગુરુજી, હું આખી દુનિયા જીતવા ઈચ્છું છું. તેના માટે આપનો ઉપદેશ અને આશિર્વાદ લેવા આવ્યો છું.” ગુરુજી બોલ્યા, “બેટા, જે મનુષ્ય સ્ત્રી સંગથી બચે છે એટલે કે બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરી શકે છે, તેજ મનુષ્ય આખી દુનિયાને જીતીને રાજ કરી શકે છે.” ગુરુજીનો ઉપદેશ સાંભળીને સિકંદર પાછો જ્યારે પોતાના મહેલમાં આવ્યો તો ત્યાં એક સુંદર છોકરી બેઠી હતી જેને તે પ્રેમ કરતો હતો. તેને જોઈને ગુરુજીની વાત ઉપદેશ ધ્યાનમાં રાખીને તેને મનમુઠાવ કરવા લાગ્યો ત્યારે તે છોકરીએ પ્રેમપૂર્વક તેને પૂછ્યું, “કેમ આજે શી વાત છે ?” સિકંદરે કોઈ જવાબ આપ્યો નહિ, બીજી વાર છોકરીએ આગ્રહ કરીને પૂછ્યું, કહો, “શી વાત હતી?” સિકંદરે કહ્યું, “કોઈ વાત નથી, ત્યારે તે યુવતીએ સિકંદરને ખૂબ લાડ લડાવીને પ્રેમથી દિલ જીતી લઈ ગુરુજી એ જે ઉપદેશ આપ્યો હતો તે વાત પૂરેપૂરી જાણી લીધી. છોકરી પોતાના ઘરે જઈને વિચારવા લાગી કે શું કરું ? સવારે ગુરુજીના બગીચામાં યુવતી જઈને એક મધુર સ્વરે ગીત ગાયું તે ગીત એટલું બધું કામાતુર ભાવથી ભરેલું હતું તે છોકરીનો અવાજ પણ ખૂબ મીઠો મધુરો અવાજ હતો. બગીચાની વચ્ચે ગુરુજીનું રહેઠાણ હતું. ઘરમાં જ્યારે ગીત-ગીતના શબ્દોનો ભાવ સમજતા જતાં હતા. તેમ તેમ તેમનાથી રહેવાયું નહિ. ઝૂપડીમાંથી બહાર આવીને ગાવા વાળીને જોવા લાગ્યા. તે સ્ત્રીનું યૌવન અને સુંદર રૂપ જઈને થોડી વારતો તેઓ અચેત જેવા ઊભા રહી ગયા. પછી સચેત થઈને ખૂબજ આદર ભાવ અને પ્રેમથી વાતચીત કરીને તેને પોતાની સાથે લગ્ન કરવા માટે મનાવવા લાગ્યા. ત્યારે તે યુવતીએ કહ્યું,

“મારી એક શર્ત છે. જે તમે પૂરી કરો તો, હું આપની સાથે લગ્ન કરીશ.” આ સાંભળીને તે પોતાની બુદ્ધિ-વિવેક ખોઈને મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરીને ખૂબ ઝડપથી બોલ્યા કે, આપની એક શર્ત નહિ, પરંતુ જેટલી પણ શરતો હશે તે બધી આજ્ઞાનું પાલન કરીશ. કરતો રહીશ. છોકરીએ કહ્યું કે, “પહેલાં આપ ઘોડો બનીને મને તમારી પીઠ પર બેસાડીને આ બાગની ત્રણ વાર પરિક્રમા કરી પ્રવાસ કરાવો. આટલું સાંભળી ગુરુજી આવેશમાં આવી ગયા (ભાન ભૂલી ગયા) તરત જ ઘોડો બનીને છોકરીને પીઠ પર બેસાડી બાગની પરિક્રમા કરવાનું શરૂ કર્યું. જ્યારે બે ચકકર પૂરા થયાને ત્રીજું ચકકર શરૂ થયું ત્યારે છોકરીએ જોરથી તાળી પાડીને કહેવા લાગી - “ચલ મેરે ઘોડે ચલ” બીજી વાર, ત્રીજી વાર પણ આવું બોલી ત્યારે સિકંદર બગીચાની અંદર આવીને ઠપકો આપ્યો, ફટકારી અને કહેવા લાગ્યો કે તને શરમ આવવી જોઈએ. આ મારા ગુરુ છે. ખરેખર વાત એવી હતી કે તે છોકરી સિકંદરને સમજાવીને આવી હતી કે ત્રીજી વાર તાલી પાડું તો બગીચામાં અંદર આવીને એક તમાશો જોજો. છોકરીને ઠપકો આપ્યા પછી પોતાના ગુરુજીને કહ્યું, “આપ આ શું કરી રહ્યા છો? ગઈ કાલે મને ઉપદેશ આપી રહ્યા હતા અને આજે?” ત્યારે ગુરુજી બોલ્યા, બેટા હું વૃદ્ધ છું, તોપણ તે છોકરીએ મારા આવા હાલ કર્યા. જે તારી સામે છે તું યુવાન છે એટલે તારા કેવા હાલ થાય?”

ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ:

ભગવાનના નામનો પ્રભાવ

ઘણા બધા લોકો ભગવાનના નામનો જાપ કરે છે, ભગવાનની કથા - વાર્તા સાંભળે છે, પરંતુ બદલામાં માગે છે સંસારના પદાર્થ, ધન, સ્ત્રી, પદ, પ્રતિષ્ઠા અને વૈભવ વગેરે એટલે તે પ્રભુને નહિ દુનિયાને ચાહે છે. ભગવાન પણ ખૂબ આનંદથી તેની માગ પૂરી કરે છે જેમ કે બાળકોને રમકડાં આપીને કામમાં લાગી જાય છે. તે ઉપરાંત જો કોઈ નિષ્કામ ભાવથી ભગવાનનો જાપ, સાધના, ભજન કરે છે, તો ભગવાન તેને મોહ જાળના બંધનમાંથી મુક્ત કર્યા વગર ચારેય પદાર્થ ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ પણ તે આપી દે છે.

દુનિયામાં આસક્ત લોકોનો સહજ સ્વભાવ થઈ ગયો છે. મનને અનેક સ્થાનોમાં ધન, પુત્ર, સ્ત્રી, પરિવાર, મિત્ર, વ્યસન, ઉચ્ચપદ, પ્રતિષ્ઠામાં ભટકવાનું એટલે કે જેનું મન ભટકતું રહેશે તે આ દુનિયામાં કોઈ પણ કાર્ય સિદ્ધ નથી કરી શકતો અને દુઃખી જ રહેશે. વાસ્તવમાં સુખ સંસારમાં જ નથી. એટલે સાધુ, સંત-મહાત્મા સુખનું નામ પણ લેતા નથી. આનંદનો અનુભવ કરતાં આનંદનું જ નામ લે છે. આનંદનો અનુભવ કરવાવાળા દુઃખ-સુખથી ઉપર ઊઠી જાય છે એટલા માટે આ સંસારમાં સુખ ન હોત અને દુઃખ પણ હોત નહિ. સંસારની વસ્તુઓને વિવેક દ્વારા જોવાથી તેમનું અસતત્વ ઘટી જાય છે. એટલે કે તેની અસલીયતનો ખ્યાલ આવી જાય છે. વિનાશ થવાથી પ્રતિક્ષણ વિનાશ તરફ જાય છે. એટલા માટે જે કંઈ આપણી પાસે છે, તેનો સદ્ઉપયોગ કરવો જોઈએ. દીન-દુખિયોની સેવા કરવાથી, પ્રભુની વસ્તુઓ ભગવાને અર્પિત થઈ જાય છે. આપણી પાસે જે કંઈ છે તે બધું ભગવાનનું જ છે. એટલે કે અભિમાનને વશ થઈને આપણે મારૂ અને તમારૂ માન રાખ્યું છે એટલા માટે આપણી પાસે જે કંઈ છે તે પરોપકાર કરવામાં તેનો સદ્ઉપયોગ છે.

આપણા ઈષ્ટ ભગવાનનું નામ લેવું જપવું તેનો ખૂબ મહિમા છે. નામ લેવાથી અથવા સાંભળવાથી માનવી પાપમુક્ત બને છે. ભગવાનનું સ્મરણ કરવાથી અથવા યાદ કરવાથી હૃદયને સાડું લાગે છે. તન્મયતાથી (એકચિત્તથી) પ્રભુ સ્મરણ કરવાથી પાપ, ભય, શોકનો નાશ થાય છે. એવું હોવું જોઈએ નહિ કે માળા હાથમાં હોય અને મન સંસારમાં (વાસનામાં હોય).

દોહા : માલા તો કરમેં ફિરે, જીભ ફિરે મુખ માંહિ ।
મનુવાતો દહ દિસ ફિરે, યહ તો સુમરિન નાહિં ॥

સંત તુલસીદાસ જનાબાઈની ભક્તિનો મહિમા સાંભળીને પંઢરપુર તેમનાં દર્શન કરવા ગયા. નગરમાં પહોંચ્યાં તો ત્યાં બે સ્ત્રીઓ અંદરો-અંદર ઝઘડતી હતી. બંને વચ્ચે છાણનાં છાણાં છાપેલાં હતા. તુલસીદાસ પણ ઊભા-ઊભા આ તમાશો જોતા હતા. ત્યારે જનાબાઈએ તુલસીદાસજીને કહ્યું કે ભક્ત, “આ સ્ત્રીએ મારાં અને તેનાં છાણા ભેગા કરી લીધાં છે. મહેરબાની કરીને જે છાણાં આ સ્ત્રીનાં છે તે તેને આપી દો.” તુલસીદાસે કહ્યું કે, “મને કેવી રીતે ખબર પડે કે આ છાણાં પેલી સ્ત્રીનાં છે?” તે સ્ત્રી (જનાબાઈ) બોલી, “એક-એક છાણું લઈને તમારા કાન પાસે ધરો, “વિઠ્ઠલ-વિઠ્ઠલ” નામનો અવાજ સંભળાય તો તે મને આપજો અને બીજા તે સ્ત્રીને આપજો.

મન રૂપી પંખી જ્યાં સુધી આકાશમાં ઊડતુ રહે છે. ત્યાં સુધી અમોને ભગવાનની યાદ આવતી નથી. મનને એકાગ્ર કરીને પોતાનામાં રાખવાનો ઉપાય વિષયોથી વિમુક્ત, આત્મચિંતન, ભગવાનનું સ્મરણ જ છે, જો કોઈ ઈચ્છે તો હું સંસારના ભોગ પણ ભોગવું, મન પસંદ બધું ખાઉં પીવું સાથે પ્રભુ સ્મરણ લઈને અને ભગવાન તત્ત્વની પ્રાપ્તિ પણ હોય તો પણ એવું થઈ શકતું નથી.

વિષયી વ્યક્તિ અશાંત રહે છે એટલે કે ભગવાન તત્ત્વની પ્રાપ્તિ કરવાવાળાને તાત્કાલિક શાંતિ મળે છે. જો કોઈ પણ વ્યક્તિ શાંતિ સ્વરૂપ પરમાનંદની પ્રાપ્તિ કરવા ઈચ્છે છે, તેને માટે આત્મચિંતન, પ્રભુ સ્મરણ, અચૂક ઉપાય છે. ભગવાનનું સ્મરણ, જાપ, મંત્ર કરવા માટે મનને વિવેકના

પ્રકાશમાં સમજાવવું પડે છે કે આ સંસારમાં સુખ ક્યાં છે ? કઈ વસ્તુ ? કયો પદાર્થ ? કઈ વ્યક્તિ જે છે જે મારા દુઃખોને આગ બુઝાવી શકે છે. એટલે કે વસ્તુ, પદાર્થ, વ્યક્તિ જાતે જ પ્રત્યેક ક્ષણ વિનાશની તરફ અને કાળના મુખમાં જઈ રહ્યા છે. અને કાળનો ગ્રાસ બનેલો છે તે વિચારો બીજાને શું સુખ આપી શકવાનો છે. ગભરાવવાની કોઈ જરૂર નથી. મેં એટલા કુસંગ, અન્યાય, અત્યાચાર અને પાપ કરેલાં છે. મારાથી હવે શું થશે ? જ્યારે જોઈએ ત્યારે સવાર, ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે ભગવત ગીતાના માધ્યમથી જણાવ્યું છે કે, “મનુષ્ય કેટલો પણ પાપી કેમ ન હોય ? જેણે વધારેમાં વધારે પાપ કર્યાં છે, તે પણ જો મારી શરણમાં આવે છે તેને હું પાપોમાંથી મુક્ત કરી નાખું છું.” દા.ત. ક્યારાનો કેટલો મોટો ઢગલો હોય પણ જો અગ્નિની એક ચિનગારી બાળીને ભસ્મ કરી દે છે. એવી જ રીતે પ્રભુ સ્મરણની ચિનગારી બનીને સમુહનો નાશ કરી દે છે. મા-બાપ વિચારે છે કે આપણાં સંતાનો મોટા થઈને આપણને સુખ આપશે. છોકરા-છોકરીઓ વિચારે છે કે અને ભણી-ગણીને પૈસા કમાઈને સુખી થઈશું. છોકરા સમજે છે કે “હું લગ્ન કરીશ તો મારી પત્ની ને હું સુખી કરીશ. છોકરી સમજે છે કે હું લગ્ન કરીને મારા પતિને સુખ આપીશ.

આમ જોવા જઈએ તો કોઈની પાસે સુખ છે જ નહિ જો કોઈની પાસે સુખ હોય છે તે અન્યમાં સુખ શોધતા નથી. વિવાહ કરવો, ઘર ગૃહસ્થી ચલાવવી, કામધંધો કરવો ખરાબ નથી. તેમાં જે સુખ-બુદ્ધિની આસક્તિ રહે છે તે ખરાબ છે. માનવી પોતાને ભગવાનનો સેવક સમજીને દુનિયાદારીની સેવા કરવાથી સુખી થઈ શકે છે. જેમ કે કોઈ શાહુકાર અથવા સરકાર સેવકોને પોતાની જરૂરિયાત માટે કોઈ કાર્ય માટે પરદેશ મોકલે છે. તેના ભોજનની, રહેવાની બધી જ વ્યવસ્થા તે જ કરે છે. અને આગળ પણ કરે છે. બાળક જન્મે છે. ભગવાન દ્વારા તેની પૂરી વ્યવસ્થા (ભરણ-પોષણ, રોટી, કપડાં, મકાનની) મા-બાપ, કુટુંબ અને પાલક (પાલન હારા) લોકો કરે છે. જે કોઈને મા-બાપ કે કોઈ સગું વહાલું હોતું નથી તો પણ (ત્યારે) પ્રભુ કોઈને પણ પ્રેરણા આપીને તે અનાથ બાળકનું પાલન પોષણ કરે છે. જે પ્રભુનું ભજન, પૂજન, સ્મરણ, સંકિર્તન, જપ વગેરે તન્મયતાથી સાચા

હૃદયથી કરે છે તેનાં બધાં જ પાપ-તાપ, વિઘ્ન અને બધાંજ પ્રકારના દોષોનો નાશ થાય છે. સાથે જ જન્મ-મરણના બંધનમાંથી મુક્ત થઈ જાય છે.

દોહા :

“રામ નામની લૂટ છે જેટલું લૂંટાય એટલું લૂંટો અન્ત સમયે પસ્તાવાનો વારો આવશે, કે જ્યારે જીવ ખોળીયામાંથી જતો રહેશે.”

વાર્તા :

એક વેશ્યાના મનમાં થયું કે જે કોઈ ગ્રાહક મારી પાસે આવે છે તે પૈસા આપી પોતાની વાસના સંતોષીને ચાલ્યો જાય છે. એટલે કે હું એકલી પડું છું ત્યારે ઉદાસ થઈ જાઉં છું નસીબ સંજોગે ત્યારે તેના દરવાજા પાસેથી એક પોપટ વેચનારો નીકળ્યો. વેશ્યાએ પોતાને આનંદ થાય, ગમે તે માટે એક સારો પોપટ પાંજરા સમેત ખરીદ કર્યો. અને તેનું પાલન પોષણ સારી રીતે કરવા લાગી. જ્યારે ક્યારેક એકાંતનો સમય મળે ત્યારે પોપટને તે “રામ-રામ” બોલવાનું, શીખવાડતી હતી. સમય-સમયે તે કહેતી કે, “મિટ્ટુ બોલો રામરામ” મિટ્ટુ બોલો રામ, જેનાથી તે વેશ્યાને પઠન થોડી થોડી શાંતિનો અનુભવ થવા લાગ્યો હતો. પોપટ રામનામ બોલતા શીખી ગયો હતો. દરવાજાની બહાર ટીંગાએલા પિંજરાની અંદરથી કોઈ પણ વ્યક્તિને આવતાં કે જતાં જોઈને બોલતો રામ-રામ મિટ્ટુ બોલો રામ-રામ. વેશ્યા પણ પોતાના ઘરમાં બેસીને આદર અને પ્રેમ સહિત રામ રામ મનમાં બોલતી અને સાંભળતી હતી. પ્રભુ સ્મરણ કરતાં કરતાં અને સાંભળતા-સાંભળતા વેશ્યાની પોતાની વેશ્યાવૃત્તિના ધંધામાં ગ્લાનિ થવા લાગી. એક દિવસ દેવયોગથી વિવેકનો સહારો લઈને વિચારવા લાગી, શ્રી ભગવાનની અહેતુક દયાથી મળેલો આ માનવ દેહ પૈસા કમાવવા માટે વેચી રહી છું તે મારી મોટી ભૂલ છે, અને નીચ કામને છોડી દેવું જોઈએ. તેવું વિચાર્યું. ભગવાનની કૃપાથી એક દિવસ એવો પણ આવ્યો કે તે વેશ્યાએ નકકી કર્યું કે, “આજથી હું ભૂખી રહીશ, લુખ્ખું સૂકકું ખાઈશ, નશીબમાં જે કંઈ પણ મળશે તેનાથી જીવન નિર્વાહ કરીશ. અને આ શહેર પણ છોડીને કોઈ તપોભૂમિ-પવિત્રભૂમિ સ્થળ

પર જઈને રહીશ અને મારી બચેલી જિંદગીનું આયુષ્ય નકામું જવા દીધા વિના ભગવત્ નામ, સ્મરણ, ભજન-કીર્તન, આત્મચિન્તનમાં વિતાવીશ.” આ મારો જ પોપટ છે, તેને આપણા રાજાને સોંપી દઈશ કારણકે તે મોટા ધર્માત્મા છે. આ પોપટનું પાલનપોષણ થતું રહેશે અને મારા વસ્ત્ર, પૈસા, કોડી, મકાન વગેરે છે તેને છોડીને જતી રહીશ. જેને જોઈએ તે લઈ લેશે મેં પાપ કરીને પોતાના શરીર પરનાં ચમકીલા-ભડકીલાં વસ્ત્રોનો ત્યાગ કરીને સ્નાન કરીને સામાન્ય સાદા વસ્ત્રો પહેરીને પોપટના પિંજરાને લઈ રાજ દરબારમાં રાજાને આપવા માટે આવી.

રાજ દરબારમાં જઈને રાજ સિંહાસન પર બેઠેલા રાજાને દંડવત્ પ્રણામ કરીને બોલી, “મહારાજ આપનો જય હો, જય હો.” રાજાજી, હું તીર્થ યાત્રા એ જઈ રહી છું, મારી પાસે આ પોપટ છે તે આખો દિવસ રામ-રામ બોલતો રહે છે, તથા તેનો સાધુ સ્વભાવ છે, આપ પણ દયાળુ ધર્માત્મા છો. તેથી આ પોપટ આપને અર્પણ કરવા ઈચ્છું છું. તે વાત પર રાજાએ કહ્યું, “પોપટ અને તે પણ સાધુ જેવો ? તે અશક્ય છે એવમ્ માનવ શરીર સિવાય જેટલા પણ જીવ પ્રાણી છે, તેમાં બુદ્ધિ-વિવેકની અછત હોવાને કારણે પ્રભુસ્મરણ હૃદયથી નથી કરતા. ત્યારે વેશ્યા બોલી, “રાજન આપની આજ્ઞા હોય તો આપની સમક્ષ તેને રામ-નામ બોલાવું.” રાજાએ કહ્યું, જ્યારે હું કહું ત્યારે બોલાવજો. વજીરને ઈશારા કરીને ધીરેથી રાજાએ ઈશારો સમજાવી બહાર મોકલ્યા, જ્યારે વજીર દરબારમાં આવ્યા ત્યારે રાજાએ વેશ્યાને કહ્યું, હવે પોપટને રામ-રામ બોલાવો. તે પોપટને કહ્યું, બોલો મિટ્ટુ રામ-રામ, પોપટ બોલ્યો ટેં ટેં તે ફરીથી બોલી, મિટ્ટુ બોલો રામ-રામ તો પણ પોપટ બોલ્યો ટેં-ટેં કેટલીયે વાર વેશ્યાએ પોપટને રામ-નામ બોલાવવા ઈચ્છું પરંતુ પોપટ ટેં-ટેં બોલતો જ રહ્યો. ખરેખર રાજાના કહેવાથી વજીરે બિલ્લી લાવી બગલમાં સંતાડી રાખી હતી. વેશ્યા જ્યારે રામ-રામ બોલાવતી, ત્યારે પોપટ બિલાડીને જોઈને ડરનો માર્યો રામ-રામને બદલે ટેં-ટેં બોલી રહ્યો હતો.

અભિમાનથી બચો

માનવીનું મન જ્યારે વિષય ભોગ ભોગવવા જાય છે, ત્યારે સાથે બુદ્ધિને પણ હરી લઈ જાય છે. ત્યારે બુદ્ધિ અને મન સાથે મળીને ભોગ ભોગવવામાં તલ્લીન રહે છે, તે સમયે દુનિયાના દુઃખોનો દરિયો મનુષ્યની ઉપર ટૂટી પડે છે. મન બુદ્ધિને પણ બગાડે છે. જેમ કે શેઠ કે તેમના પુત્રને નોકર બગાડે છે. મનને વશમાં કરવા માટે ભોગનો સંકલ્પ થાય છે ત્યારે બુદ્ધિ વિવેક દ્વારા ભોગમાં રોગનો અનુભવ કરવાથી મનનો સંકલ્પ અટકી જાય છે. બુદ્ધિ જ્યારે મનને સાથ આપતી નથી, તેની “હા” માં હા મિલાવતી નથી ત્યારે મન સ્વયં સંકલ્પ બંધ કરવા વિકલ્પ કરવા લાગે છે, એટલે કે જો થોડી વાર માટે પણ કોઈ વિષય ભોગનો સંકલ્પ પૂરો થાય છે તો મન બુદ્ધિ સાથે મળીને ભોગ ભોગવવામાં લાગી જાય છે. એક સંકલ્પ પૂરો થતાં જ બીજો સંકલ્પ ઊભો કરી દે છે. કોઈપણ ભોગ ભોગવવામાં મનને બુદ્ધિની સાથે મળીને સ્વાદનો અનુભવ થાય તો તે સમયે ભોગને ભોગવવા માટે નહિ પણ કરવાને યોગ્ય કાર્ય કરીને તેને પ્રાપ્ત કરવાની યોજના બનાવીને ભોગવવા ઈચ્છે છે. સંતોનો અભિપ્રાય છે કે ભોગ ભોગવવાનો મનમાં સંકલ્પ ઊઠે (ઈચ્છા થાય) તો તરત જ હરિ સ્મરણ, આત્મ ચિંતન, જાપ અને સંકિર્તન વગેરેમાં જોડી દેવું જોઈએ.

કોઈ સંતે કહ્યું છે કે,

દોહો : મન જાતા હૈ તો જાને દો, મત જાને દો શરીર ।
નિકલે નહીં કમાન સે, તો કિસે લાગે તીરે ॥

દુનિયાના તમામ ભોગ મોટે ભાગે ધન દ્વારા મળી જાય છે. પુષ્કળ ધન, જૂઠ કપટ, બેઈમાની દુરાચાર અને પાપાચાર સિવાય મળવું મુશ્કેલ છે. વ્યક્તિને ધનના વિયોગમાં ભયથી ભૂત, ભવિષ્યની ચિંતા પણ રહે છે. અને ધર્મથી આત્મા-પરમાત્માનું સ્મરણ અને ચિંતન થાય છે. જે વ્યક્તિએ ૮૪

લાખ યોનિમાં જન્મ-મરણના બંધનમાંથી મુક્ત થવા ઈચ્છે છે તેને ભગવાનનું સ્મરણ, ભક્તિ, ચિંતન કરવું જોઈએ ધન મૃત્યુ પછી જોડે આવતું નથી. પણ ધર્મ સાથે (પુન્ય કરેલું) સાથે આવે છે. સમજદાર મનુષ્ય તે છે જે આ મળેલા જન્મ, ઉંમર અને માનવ જીવનનો સદ્ઉપયોગ કરીને પોતાનું કામ કરી લે. જરૂરિયાત પ્રમાણે જેટલો સત્ય વ્યવહાર કરીને ભગવાનનું સ્મરણ, જાપ, સંકિર્તન, ધ્યાન અને આત્મ ચિન્તનમાં લગાવવું જોઈએ. ભૂતકાળ ભવિષ્યકાળની ચિંતા કરવાથી વર્તમાન સમય બગડે છે. વર્તમાન સમય બગડવાથી ફક્ત આ લોક જ નહિ, પરંતુ સાથમાં પરલોક પણ બગડે છે.

દોહો : નારાયણ પરલોક મેં, આવત યહ દો કામ ।
દેના મુઠ્ઠી અન્ન કો, લેના ભગવત્ નામ ॥

પ્રભુ બધાજ મનુષ્યો અને પ્રાણીઓની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરે છે. જેણે આપણને માનવ દેહ આપેલ છે. માનવીએ વિચારવાનું છે કે, પ્રભુ હાથીને મણ અને કીડીને કણ ખોરાકના રૂપમાં આપે છે. મારું ભરણ પોષણ તેજ કરશે જેમકે,

દોહો : અજગર કરેન નૌકરી, પંછી કરે ન કામ ।
દાસ મલૂકા કહ ગયે સબ કે દાતા રામ ॥

ભગવાન દરેકને જોઈએ તે પ્રમાણે આવે છે. ભક્ત નરસિંહ મહેતાનું જીવન ચરિત્ર જાણીતું છે, જેનાં સગાં સંબંધીઓ એ દુઃખ આપ્યું હતું નરસિંહ મહેતાને પ્રભુ પર પૂરેપૂરો ભરોસો હતો. તેથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને નરસિંહ મહેતાનાં દરેક કાર્યોમાં હાજરી આપી રાજા-મહારાજ પણ કરે નહિ તેવો વહેવાર કર્યો છે. જેથી ભક્તનું ખોટું દેખાય નહિ. માનવી એ ફક્ત સદ્કર્મ જ કરવાનો અધિકાર છે. ફળની આશા રાખવી જોઈએ નહિ. જાણ્યે અજાણ્યે પણ પ્રભુ તેને ફળ આપે જ છે જેનાથી તેનું પ્રારબ્ધ બને છે.

ભક્ત સૂરદાસજી વૃંદાવનમાં બિમાર થઈ ગયા. તેમને (આવ અતિસાર) ઝાડા થઈ ગયા હતા. ખૂબ પીડાને કારણે અશક્તિ આવી ગઈ હતી. જેથી

કરીને પોતાના શરીરની સેવા નહાવા-ઘોવાનું સાફ-સફાઈ પણ કરી શકાતી નહતી તેથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સ્વયં તેમની સેવા કરે છે. એક દિવસ ભક્ત સૂરદાસે ભગવાન સન્મુખ સંકોચને કારણે ખૂબ કલ્પાંત કર્યું અને પ્રભુ સામે વિનમ્ર બનીને પ્રાર્થના કરી કે, “પ્રભુ આપ મારા ગંદા શરીરના મળ વગેરેને આપ આપના હાથોથી સાફ કરો છે. તેનાથી મારી બિમારીને નિર્મૂલ કરી દો. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા કે, “હું એટલા માટે નથી કરતો, તમારાં કરેલાં કર્મોનું ફળ રહી જવાથી તમારે પુનઃજન્મ (ફરીથી) લઈને દુઃખ ભોગવવું પડશે. કારણ કે વ્યક્તિને જાણ્યે અજાણ્યે, થોડાં ઘણા પાપકર્મ થઈ જ જાય છે. જેને લીધે વારંવાર જન્મ-મરણના ફેરામાં આવી દુઃખ રૂપી ફળ ભોગવવું પડે છે. જેમ કે દુઃખ નથી જોઈતું છતાં પણ વ્યક્તિને દુઃખ પડે છે, આ બધાં કરેલાં કર્મોનું ફળ છે. એટલે મનુષ્યે સિવાયના ૮૪ લાખ યોની કર્મ કરવામાં સ્વતંત્ર નથી. તેથી ફક્ત કરેલાં કર્મો પ્રમાણે નસીબમાં ભોગવવાનું હોવાથી તેનો જન્મ થાય છે નવાં કર્મ કરવાનો અધિકાર તો ફક્ત માનવીને જ હોય છે.

વ્યક્તિ પોતાના સ્વભાવના વશમાં આવી નકામું અભિમાન કરે છે. અમુક કામ તો હું કરીશ જ ત્યારે જ થશે નહિ તો નહિ થાય. માણસને એવી ધારણા બંધાઈ જાય છે. જેનાથી દેહાધ્યાસને પણ સમર્થન મળવાથી નકકી થઈ જાય છે. અને અભિમાની વ્યક્તિ જન્મ-મરણના ચક્રમાં ફસાયેલો રહે છે. ગુરૂ નાનક દેવનું કહેવું છે કે,

દોહો : સુખી બસે મિસકી મિયાં, આપ નિવાર તલે ।
બડે બડે અહંકારિયા, નાનક ગર્ભ ગલે ॥

જે વ્યક્તિએ અભિમાન નો નાશ કર્યો છે, તે સુખી છે, કોઈ જમીન પર જ બેઠેલો હોય તો પડી કેવી રીતે જશે ? અભિમાન છોડવું સહેલું છે. વ્યક્તિ પોતાની જાતે જ ઈષ્ટદેવ ભગવાનને દાસયાયન્ત્ર સમજે છે. દા.ત. વાંદરાની દોરી મદારીના હાથમાં જ હોય છે. તે જેમ નચાવે તેમ નાચે છે. તેવી જ રીતે વ્યક્તિ પોતાને પ્રભુને આધીન છે. તેમજ સમજવું પડે. આ અભિમાન બહુજ પાપી છે. તેથી આપણા સ્વભાવને નિર્મળ, સરલ બનાવવો

જોઈએ. પોતાનામાં દુર્ગુણો, જે ખરાબ વિચારો અને દુરાચાર હોય તે મનમાંથી કાઢી નાખવા જોઈએ. વ્યક્તિ થોડુંઘણું જે કંઈ સારું કામ કરે છે તેના બદલામાં માનવી માન સન્માનની અપેક્ષા રાખે છે, જેમ કે કોઈ સેવા-દાન કર્યું હોય તો તે બીજે દિવસે સવારે પેપરમાં પોતાનું નામ આવ્યું છે કે નહિ તે શોધવા લાગે છે જેથી તેનું શુભકાર્ય તો હોય છે, પરંતુ સાચા સુખની અનુભૂતિ કરી શકતો નથી. સદ્કાર્ય કરવાનું ફળ તો માન-મરતબા-નામના રૂપમાં મળી જાય છે. સંતનું મંતવ્ય છે કે શુભકાર્ય કરવું અને દાન એવી રીતે કરવું જોઈએ કે બીજા હાથને ખબર પણ પડે નહિ. આવું દાનનું ફળ પરમાત્માના વિધાનથી કેટલા ઘણું વધારે થઈને મળે છે.

વાર્તા :

એક વાર છત્રપતિ શિવાજી મહારાજ પોતાના સમર્થ ગુરૂ રામદાસને ઘણા દિવસો પછી મળવા ગયા હતા. ત્યારે ગુરુજીએ પૂછ્યું, “શિવાજી, કેમ ઘણા દિવસો પછી આવ્યા ?” શિવાજીએ ગુરુને કહ્યું કે, મારે આટલાં મોટા રાજ્યનો વહીવટ ચલાવવાનો, દેખરેખ સંભાળ રાખવાની, પાલન પોષણની વ્યવસ્થા કરવી પડતી હોય છે. તેથી આપને મળવાનો, દર્શન કરવાનો સમય મળતો નથી આવું કહીને શિવાજી જતા રહ્યા. બીજી વખત પણ બહુ દિવસો પછી આવ્યા ત્યારે પણ પોતાની પ્રશંસા કરીને ચાલ્યા ગયા. ત્રીજી વાર જ્યારે ઘણા દિવસો પછી આવ્યા ત્યારે ગુરુજીએ જાતે કહ્યું કે, “શિવાજી આજકાલ આપને રાજ્ય વહીવટમાં ખૂબ કામ રહે છે, આખા રાજ્યનું ભરણ-પોષણ કરવું પડે છે. ત્યારે પોતાનું અભિમાન બતાવતાં બોલ્યા, હાં મહારાજ મારે ખૂબ કામ કરવું પડે છે. ત્યારે ગુરુજી બોલ્યા, “શિવા, મારું એક કામ કરી આપ. પેલો સામે જે નાનો પથ્થર મૂકેલો છે તેને ફોડી નાખ.” જ્યારે શિવાએ પથ્થરના બે ટુકડા કરી નાખ્યા તો અંદર એક કીડો (જીવજંતુ) બેઠો બેઠો પાણી પી રહ્યો હતો અને તે પાણીમાં એક ચોખાનો દાણો પડેલો હતો.

ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ:

સંતોષી સદા સુખી

આત્મા પરમાત્મા સાક્ષાત્કાર કર્યા વગર આ સંસારમાં કોઈને પણ આનંદની અનુભૂતિ થતી નથી, જ્યાં સુધી આનંદની અનુભૂતિ નહિ થાય ત્યાં સુધી સંસારના પદાર્થોથી સંતોષી થવું અસંભવ છે. તથા અસંતોષી હોવાને કારણે આપણું જીવન અધૂરૂં લાગે છે.

જ્યાં સુધી કોઈને પણ સંસારના ભૌતિક પદાર્થોની ખોટનો અનુભવ થાય ત્યાં સુધી વિષય વિકાર રૂપી દુઃખ દોષોની આગમાં બળતા રહે છે. તથા દુઃખ દોષોથી પોતાના હૃદયને બાંધવું તેજ મોટામાં મોટું પાપ છે. દુઃખ રૂપી પાપોથી મુક્ત થવા માટે પ્રારબ્ધની અનુસાર જેવી મળે તેમજ સંતોષ કરવું જરૂરી છે. સંસારના પદાર્થો ખોટા નથી. તેમાં જે વ્યક્તિને આસક્તિ રૂપી દોષ હોય છે તે જ દુઃખ આપે છે, જેનું મન સંતોષ રૂપી ખજાનાથી ભરેલ છે તે વ્યક્તિ ધન્ય છે. જે પણ પદાર્થ પ્રારબ્ધવશ મનુષ્યને મળે છે, તેને ભગવાન, સંત, મહાત્મા, ગુરૂજન, વેદશાસ્ત્ર છોડવા માટે કહેતા નથી. તથા જે પદાર્થોને પ્રાપ્ત કરીને માનવામાં આસક્તિ થઈ જાય છે તે ખરાબ છે, યાદ રાખો છોડવું અને પકડવું મન થી જ થાય છે.

સંસારના પદાર્થોમાં આસક્ત થવું ખૂબ ખોટું છે. જ્યાં સુધી પદાર્થોનું ચિંતન બની રહે છે. આસક્તિથી કામના ઉત્પન્ન થાય છે, કામનાની પૂર્તિમાં વિઘ્ન આવવાથી ક્રોધ આવે છે, જો કામનાની પૂર્તિ નિર્વિઘ્ન રૂપે થતી રહે તો તેમાં લોભની વૃદ્ધિ થશે, તેથી જ જેને પોતાનું કલ્યાણ કરવું હોય, જીવન આનંદમય, બનાવવું હોય તો અનાસક્ત થઈને પોતાનું જીવન વ્યતીત કરે, આસક્તિ જો માનવમાં એક વાર આવી જાય છે તો તે અતિ સાધન ભજન કર્યા પછી જ જાય છે. તેમજ જ્યારે પણ પોતાનું સ્મરણ છોડીને જાય છે, તે સ્મરણનું ચિંતન કરવું પણ સાધકના માટે સાધનામાં બાધક હોય છે. તેથી જ

વૈરાગ્યનો આશરો લઈને આસક્તિને જડમૂળથી મિટાવી દેવી જોઈએ. સાધકને કોઈપણ દોષ જોવો જોઈએ નહિ. જો પોતાના કરતાં બીજાનામાં વધારે સારા ગુણ દેખાય તો ગ્રહણ કરી લેવા જોઈએ. કોઈ વ્યક્તિમાં જો કોઈ ઉણપ હોય તો તેનાથી પોતાને દુઃખી ના થવું જોઈએ, સંસારમાં સારા અને ખોટા બન્ને પ્રકારની વ્યક્તિ હોય છે. તે સ્મરણનું ચિંતન કરવું પણ તેમાં સારું અને ખરાબ જોવામાં રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે.

રાગદ્વેષ સાધક માટે સાધનામાં વિઘ્નરૂપ હોય છે. વગર પૂછ્યે કોઈને પણ કર્તવ્ય કર્મ બતાવવું જોઈએ નહિ. ફક્ત પોતાનું કર્તવ્ય ક્રમ સાવધાન થઈને પૂરું કરવું જોઈએ. શાન્તિ માટે ફક્ત પોતાની ભૂલોને સુધારવાથી તરત જ શાન્તિ મળે છે. દુઃખ-સુખ માનવીને ભગવાનના વિધાન અનુસાર જ મળે છે. પાપ કર્મ માનવ આસક્ત વશ થઈને કરે છે અને આસક્ત વ્યક્તિ જાણી જોઈને વિષયભોગમાં છુપાયેલા દુઃખ ભોગવી રહ્યો છે તથા દુઃખ ભોગવતાં ભોગવતાં એને એવી આદત પડી જાય છે કે પોતાને દુઃખી થવાનું પણ ભાન નથી રાખતો. કે હું પોતે દુઃખી છું.

જ્યારે વ્યક્તિમાં કોઈપણ ભોગ ભોગવવાનાં વ્યસન થઈ જાય છે, ત્યારે તે પોતે પણ માને છે કે આ વ્યસન ખોટું છે. તેમ છતાં ભોગ સામગ્રી સામે આવતાં જ તે મનથી લલચાઈને ભોગવે છે.

ઊંઘમાં મન શાન્ત થઈ જાય છે તેમજ વિષયોથી છૂટકારો થવાના કારણે પૂરા દિવસનો થાક દૂર થઈને આનંદ મળવા લાગે છે. એજ રીતે જે વ્યક્તિ પોતાના વિષય-વિકારોથી જાગ્રત રાખી તથા મનને કાબૂમાં રાખે તો પરમ આનંદ મળે છે.

જે વ્યક્તિ ભોગોમાં આસક્ત થઈ જાય છે તે સમજે છે કે ભોગો દ્વારા હું પોતાને સુખી કરીશ એવું સમજવું યોગ્ય નથી. કારણ એજ કે વિષય ભોગ ભોગવવાથી મન ચંચળ અને અશાન્ત થઈ જાય છે. સાચું સુખાનંદ શાંતિમાં જ સમાયેલું છે. જેની પાસે જે પદાર્થ હોય જેની પાસે સંતોષ નહિ હોય તે

ગરીબ અને કંગાલ જ રહેવાનો. આ ઉપરાંત જો કોઈ ગરીબ છે પણ તેની પાસે સંતોષરૂપી પદાર્થ છે તો તેની સામે સંતોષ વગરના રાજા-મહારાજા પણ તુચ્છ છે. માનવમાં વાસ્તવિક સંતોષ આવે છે ત્યારે પોતાનાથી વધારે બીજા માનવના દુઃખ જુવે છે.

સંસારિક વસ્તુઓ અને પદાર્થોથી સંતોષ થવો જરૂરી છે. તેમજ આંતરિક અને પારમાર્થિક પદાર્થોથી સંતોષ કરવો જોઈએ નહિ. મનને શાન્ત રાખ્યા વગર સંતોષ થતો નથી. વસ્તુઓ પદાર્થોના ગુણ દોષ ઓળખીને જે વસ્તુ પદાર્થ પોતાના ધર્મ અને સ્વાસ્થ્યને અનુકૂળ હોય તેનાથી જ જરૂરિઆતની પૂર્તિ કરવી જોઈએ, અને વ્યર્થ વસ્તુઓ તેમજ પદાર્થોમાં પોતાનું મન ભટકાવવા દેવું જોઈએ નહિ. જેનું મન વસ્તુઓ કે પદાર્થોથી મુક્ત રહે છે તેજ સંતોષી અને સદા સુખી રહે છે. રોજ રાત્રે સૂતાં પહેલા, સવારે જાગતાં અને કદી રાત્રે ઊંઘ ઊડી જાય અને જેટલો સમય શાન્ત મુદ્રામાં બેસી શકે એટલો સમય બેસવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. શાન્ત મુદ્રામાં બેસતી વખતે વસ્તુઓ અને પદાર્થોથી જાગ્રતમાં સંબંધ છૂટી જાય છે. મનુષ્ય જન્મ મળવા સહજ છે. પરંતુ મનુષ્યતા ખૂબ કઠિન પ્રયત્નોથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. મનુષ્યે સમજી લેવું જોઈએ જેને આસક્તિ રૂપી દોષોનો ત્યાગ કર્યો છે. અને સંતોષી છે તેજ મહાપુરૂષ વાસ્તવમાં મનુષ્ય કહેવડાવાનો અધિકારી છે. અને અસંતોષી વ્યક્તિ વિષય વિકાર રૂપી દોષોમાં માદક વસ્તુઓના સેવનથી ફસાઈ જાય છે. ઈન્દ્રિય ભોગોથી જે વ્યક્તિને સંસારિક સુખોની પ્રતીતિ થાય છે. તે નાના રૂપોમાં ભોગ ભોગવવા માંગે છે અને રોગોથી તૃપ્ત ન થવાને કારણે અસંતોષી થઈ જાય છે. અસંતોષી વ્યક્તિ કેવળ સંસારમાં દુઃખી રહે છે. પરંતુ સાથમાં પોતાનું પરલોક પણ બગાડે છે. તે પોતાના પ્રારબ્ધને ભૂલી જઈ પદાર્થ સંગ્રહ કરવામાં જ પોતાનું આયુષ્ય પૂરી કરી દે છે. જે જેના પ્રારબ્ધમાં હોય છે તે તેને ચોકકસ મળે છે. અને મળતું રહે છે. તેના માટે ચિંતા કરવી વ્યર્થ છે.

એક સંત ટ્રેન દ્વારા હરદ્વાર જઈ રહ્યા હતા. સ્ટેશન પર તેમના ભક્તજનો વિદાય સમયે ફળ આપવા લાગ્યા. સંત બોલ્યા, “મારે જરૂર નથી” ત્યારે તે ભક્તોમાંથી એક ભક્તે પપૈયું સાથે લઈ જવા ભલામણ કરી. સંત બોલ્યા, “ભક્તરાજ, હું કાલે સવારે હરદ્વાર પહોંચી જઈશ અને ત્યાં જે નસીબમાં હશે તે જરૂરથી મને મળશે.” તેમ છતાં જ્યારે ભક્તે પપૈયું સાથે લઈ જવા માટે અતિ આગ્રહ કર્યો ત્યારે સંત બોલ્યા, “હું કોઈ પપૈયાનો ગુલામ તો નથી કે હું તેને મારી સાથે લઈ જાઉં.” ધ્યાન આપવા જેવી વાત એ છે કે મનુષ્ય, સાધુ, સંત, મહાત્મા તેને જ કહે છે જેનામાં મન વશ હોય અને જો કોઈ માનવ મનનો ગુલામ થઈને મનના કદ્યા અનુસાર પશુઓ જેવા ભોગ ભોગવવામાં લાગી જાય છે તે પશુ સમાન છે.

મનુષ્યનું મન અસીમ શક્તિઓનો ભંડાર છે તેમજ મોટામાં મોટી શક્તિ તેમાં નિવાસ કરે છે. માનસિક શક્તિઓનો વિકાસ બુદ્ધિ દ્વારા થાય છે. તથા ઉત્તમ બુદ્ધિથી વિવેક ઉત્પન્ન થાય છે, સત્ય અને અસત્યનો વિવેક થઈ જવાથી મનુષ્ય સંતોષી થઈ જાય છે.

જે લોભી સંસારના ગુલામ બન્યા છે તે સંસારના ગુલામ છે. તેમજ જેને ભગવાનનો વિશ્વાસ કરીને આશાઓનો ત્યાગ કરી દીધો છે તે જ સંતોષી સદા સુખી રહે છે.

દોહો :

ગોધન, ગજધન, બાજધન और रतनधन खान ।

जब आवे सन्तोष धन, तब सब धन धूल समान ॥

વાર્તા :

એક મજૂરની નદી કિનારે ઝૂંપડી હતી. તેમાં પોતાની પત્ની તથા બે બાળકો સાથે રહેતો હતો. એક વાર રાત્રે એકાએક આંધી અને તોફાન સાથે ભયંકર વરસાદ પડવા લાગ્યો. જેના લીધે ખૂબજ ઠંડી પડવા લાગી અને

વરસાદનું પાણી તેની ઝૂંપડીમાં આવવાથી તેનું પાથરણું અને ગોદડી વગેરે પાણીથી પલળી ગઈ. મજૂર અને તેની પત્ની એ પોતે ઓઢેલી ગોદડી જે સૂકી હતી તે એક ખૂણામાં પાથરી અડધી ગોદડી પર પોતાના બાળકોને સૂવડાવ્યાં અને અડધી તેમને ઓઢાડી પોતે આગ ચેતાવી તાપવા બેસી ગયાં, પત્ની શાંત મુદ્રામાં બેઠી-બેઠી પોતાના બાળકોને સુખની નિંદ્રમાં સૂતા જોઈ રહી હતી. એટલામાં મજૂર પોતાની પત્નીથી બડબડતો બોલ્યો, “ભગવાન ને દયા પણ આવતી નથી, અને કશુંક કહેવા જઈ રહ્યો હતો.” એટલામાં તેની પત્નીએ પોતાના હાથથી તેનું મુખ બંધ કરી બોલી, “તે ઘણા દયાળુ છે. અને રહેવા જગ્યા, ઓઢવા પાથરવાના કપડાં અને વસ્ત્ર વગેરે આપ્યાં છે અને જે ગરીબોની પાસે રહેવાની જગ્યા, ઓઢવા, પાથરવાનું પણ ન હોય તેઓએ પોતાના બાળકોને ક્યાં સૂવડાવ્યા હશે ?

ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ:

તાવ ખાયા, માલ પરાયા

ઈચ્છાઓથી ઉત્પન્ન થયેલો કામ જ ક્રોધ છે. જે માનવને પાપની તરફ લઈ જાય છે. તેમજ તેની ભૂખ વધતી જાય છે. જેથી કામરૂપી ઈચ્છાઓને પોતાનો દુશ્મન માની અને જાણી ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ. કામનાઓ ઈચ્છા કરવાવાળા વ્યક્તિનું શીઘ્ર પતન થાય છે. અને ભોગોની તૃપ્તિ તેમજ ઈચ્છાઓને પૂર્તિ નહિ થવાના કારણે ક્રોધમાં આવીને ક્રોધાગ્નિમાં બળતો રહે છે. જે વ્યક્તિના જીવનમાં સહનશીલતા, ધીરજ, ધારણ કરતાં આવડતું હોય તેના માટે આ સંસારમાં કોઈ પણ કાર્ય કરવું મુશ્કેલ નથી. ભલે તે મુશ્કેલ નથી હોતું ભલે તે પરમાર્થિક હોય અથવા વ્યાવહારિક ધૈર્ય ધારણ કરવું કોઈ સરળ વાત નથી. તેના માટે સહનશીલતાની જરૂરિયાત પડે છે. કારણ કે સહનશીલતા અને ધૈર્યને આપસમાં ગાઢ સંબંધ છે. એકને સાચવી રાખવાથી બીજો પોતાની પાસે આવે છે. જે મનુષ્ય થોડીક જ પ્રતિકૂલતા આવતાં આવેશમાં આવે છે તેના માટે ધૈર્ય ધારણ કરવું કઠિન છે અને જે પ્રતિકૂળતાથી દુઃખી અને અનુકૂળતાથી હર્ષિત રહે છે તે કદી પણ ધૈર્યવાન થઈ શકતો નથી. જે વિવેકવાન મનુષ્ય હશે તે પ્રતિકૂળતા અને અનુકૂળતામાં સમ રહે છે. ધૈર્ય ધારણ કરવાવાળા મનુષ્યને કદી ક્રોધ આવતો નથી, ક્રોધ ત્યારે જ આવે છે જ્યારે મનુષ્ય પોતાનું ધૈર્ય ખોઈ દેશે. કોઈપણ કારણવશ ધૈર્યવાનને ક્રોધ આવશે પણ તે પોતાના આશ્રિત રહેવાવાળાઓને સમજાવવાના કારણે ક્ષણિક ક્રોધ આવી જાય છે. તે પણ ધીરજ ધારણ કરી તેના ઉપરાંત જો કોઈ ધૈર્ય ગુમાવીને ક્રોધ કરે. તો તેના મોં થી ગાળ અને જીભથી ના બોલવા યોગ્ય શબ્દો બોલવા લાગે છે. વધારે પડતાં જોશમાં આવવાના કારણે કાંપતા શરીરે પોતાને પણ સારા-ખોટા શબ્દો બોલવામાં ઉતાવળો થઈ જાય છે. તે ઉપરાંત ધીરજ ધૈર્ય ધારણ કરવાવાળો ક્રોધ કરશે તો પણ તે નિરઅહંકાર થઈને.

દા.ત.

औसी वाणी बोलिये, मन का आपा होय ।
और को शीतल करे, आपहुं शीतल होय ॥

વાસ્તવમાં ક્રોધ આવે ત્યારે જ છે જ્યારે વ્યક્તિના મનની વાત પૂરી થતી નથી. મન કહે છે મારી વાત માનવા લાગે અને હું જે કહું તે જ થવું જોઈએ. વિવેકથી પ્રકાશમાં જઈએ તો દરેકને મન હોય છે અને મનની માગ પણ હોય છે. જેને કારણે પોતાના મનને સમજાવવું જોઈએ જો કોઈ મનુષ્ય પોતાના મનને સમજીને સંસારભરના મનુષ્યને સમજીને ક્રોધ નહિ કરે.

આ ઉપરાંત જો કોઈ પોતાના મનનું જ કરવા લાગશે તો તે પોતે શાન્ત નહિ રહી શકે. ક્રોધ મનુષ્યને ઘણા કારણોથી આવે છે. ક્રોધનાં કારણોને કાર્યમાં બદલી શકાય છે. ક્રોધનું સૌથી મોટું કારણ ક્રોધ જેના પર થાય છે તેને પોતાનાથી કમજોર સમજીને કરે છે. ક્રોધ અપમાન થવાથી અને અપકાર કરવાથી પણ થાય છે. આપણી કોઈ નિંદા કરે કે ગાળ બોલે, કડવું કહે તથા અનીતિનો વર્તાવ કરે. ક્રોધના કારણોનું મૂળ જડ છે. મનની ઈચ્છા અનુસાર કાર્ય થવું નહિ. ક્રોધ કરવાવાળા પહેલાં પોતે ક્રોધની આગમાં બળે છે. ત્યારબાદ જેના ઉપર ક્રોધ કરે છે તેને પણ પોતાને લાગેલી આગના તાવથી બળવા લાગે છે. સાધના કરવાવાળો મનુષ્ય જો ક્રોધી હશે તો તે સાધના કરી શકશે નહિ. ક્રોધ આવે છે મનથી. સાધકને સાવધાનીથી મનને બુદ્ધિ વિવેક દ્વારા વશમાં રાખીને શાંત રાખવાનું જરૂરિયાત હોય છે. કોઈને પણ સંસારમાં પોતાનાથી નિર્બળ માનવું અથવા પોતાને આધિન માનવાથી શરીરમાં અહંકાર વધીને દેહાભ્યાસ પાકો થાય છે.

हरिजन तू हारा भला, जीतन दे संसार ।
हारे को हरि मिले, जीते मिले अहंकार ॥

સાધક કોઈ નિંદા કરે છે તો તેનાથી સાધકનું કશું બગડતું નથી. પરંતુ તેણે કરેલા જાણે અજાણે પાપ-નિંદા કરવાવાળા જતાં રહે છે. શેખરલ્લીની

માએ શેખરલ્લીને પૂછ્યું, “બેટા, તું કોઈની પણ નિંદા કરતો નથી ? શેખરલ્લી બોલ્યા, મા મારે નિંદા જ કરવી હોય તો સ્વયંની જ કરીશ, કારણ કે મેં સાંભળ્યું છે કે કોઈની પણ નિંદા કરવાવાળાનાં પૂન્ય જેની નિંદા કરો છે તેની પાસે ચાલ્યા જાય છે. તમે મારી મા છો મારાં પૂન્ય કંઈ નહિ તો આપને તો મળે. જો કોઈ કોઈનો અપકાર કરે છે તો સમજવું જોઈએ કે કોઈપણ જનમમાં મેં આના પર અપકાર કર્યો હશે, સારું થયું કે હું ઋણ મુક્ત થયો અને અપકાર કરવાવાળાએ સમજવું જોઈએ કે આ અપકાર કરવાની સજા મારે ભોગવવી પડશે. રોગ આવતાની સાથે પોતાના ઈષ્ટદેવ ભગવાનનું સ્મરણ અને નામ-જાપ કરવાં સારાં રહે છે. ક્રોધ આવતાં વધારે સમય લાગતો નથી. ક્રોધ આવવાના થોડીક ક્ષણ પહેલાં તત્કાલ ઠંડુ પાણી પીને વિચારવું જોઈએ કે જો પોતાના દાંતોથી જીભ કપાઈ જાય તો દોષ કોને આપવો ? ભૂલ સૌથી મોટી હોય છે.

એક શાહુકાર પોતાના ઓરડામાં આરામ ખુરશી પરથી ઊઠીને બાથરૂમ તરફ જવા લાગ્યો. રસ્તામાં કાચનો ગ્લાસ મૂકેલો હતો. જે તેણે પોતે જ પાણી પીને મૂક્યો હતો. શેઠની ઠોકરથી તે તૂટી ગયો. આના પર શેઠ આવેશમાં આવીને નોકરને ફટકારી બોલ્યા, “જોતો નથી, ગ્લાસ રસ્તામાં મૂક્યો છે. બીજી વખત ગ્લાસ રસ્તામાં મૂકેલ હતો. જે નોકરની ઠોકર લાગવાથી તૂટી ગયો ત્યારે શેઠજી ખૂબ ગુસ્સે થઈને નોકરને કહ્યું, “આંધળો છે ? જોઈને ચલાતું નથી ?”

વાસ્તવમાં ક્રોધ કરવાવાળા હોશ ખોઈ બેસે છે. તેમને તે પણ ખબર રહેતી નથી કે ભૂલ મારી છે કે સામાવાળાની. ઉત્તેજિત પદાર્થ ખાવાથી માદક પદાર્થોનું સેવન કરવાથી ક્રોધના વેગને રોકી શકાતો નથી. તેથી સાધકે તેનાથી દૂર રહેવું જોઈએ. સાધારણ સાત્ત્વિક ભોજન કરવાવાળા, નિત્ય નિયમનું પાલન કરવાવાળા પ્રભુ ભજન, સ્મરણ, નામ-જાપ, કીર્તન કરવાવાળા અને પ્રભુથી ડરીને ચાલવાવાળાએ ક્યારેય ક્રોધ કરવો જોઈએ નહિ.

(૧) તામસ (૨) રાજસ અને (૩) સાત્ત્વિક વિષયી મનુષ્યને તામસ ક્રોધ આવે છે. જે કદી શાંત થતો નથી. જેવી કે પથ્થર પર લીટી. રાજસ ક્રોધ સંસારમાં આસક્ત મનુષ્યને આવે છે. જે તેના મનની કામનાપૂર્તિ થવાના થોડોક સમય માટે શાંત થઈ જાય છે. જેમ કે રેતીમાં દોરેલી લીટી હવા આવવાથી તેની પર રેતી ઊડીને પડવાથી લીટી દેખાતી નથી.

વાર્તા :

એક સોનાચાંદીના વ્યાપારી પોતાની દુકાને બેઠા હતાં. ઓચિંતા એક પઠાણ જેને ખભે કુહાડી રાખેલી હતી. વ્યાપારી પાસે આવીને બોલ્યો, “શેઠ, દુકાનથી નીચે ઉતરો, હું તમારી સાથે લડવા ચાહું છું. તમારી ઈચ્છા હોય તો તમે પણ કુહાડી લઈ શકો છો.” શેઠજી પઠાણને જોઈ અને તેની વાત સાંભળી ચકિત થઈ ગયા, ધૈર્ય ધારણ કરી પઠાણને કહ્યું, “કેમ લાલા, એવી તો શું વાત છે મારાથી કોઈ ભૂલ થઈ ગઈ છે કે શું?” અને આદરથી બોલ્યા તમે બેસો તો ખરા તમારા માટે ચા-શરબત મંગાઉં, તેમ છતાં પઠાણ અકડાઈને બોલ્યો, “હવે તો એવા ભોળા બનો છે જેમ કોઈ નાદાન બાળક છે.” ત્યારે શેઠ બોલ્યા, “લાલા છેવટ વાત શું છે, બતાવો તો ખરા?” પઠાણ બોલ્યો, “રોજ જમી પરવારી તમે ઘરની બહાર નીકળો છો, ત્યારે મને સામે જોઈને મૂછો પર હાથ ફેરવતાં અને વટ આપી મને આવેશ અપાવો છો.”

શેઠજી સમજી ગયા ખરેખર વાત એવી હતી શેઠનું ઘર અને પઠાણનું ઘર સામ-સામે હતાં, જ્યારે બપોરે શેઠ પોતાના ઘરે ભોજન કર્યા પછી કોગળા કરી દુકાન જવા માટે બહાર નીકળતા ત્યારે મૂછો પાણીથી ભીની હોવાના કારણે તેના પર હાથ ફેરવતાં પોતાના બારણેથી બહાર આવતા, તે સમયે પઠાણ પણ પોતાના બારણે બાજઠ પર બેસી જોયા કરતો અને મન થી મનમાં માનતો કે આ વાણિયો રોજ રોજ તાવ અપાવે છે, હું અને કોઈ દિવસ જોઈ લઈશ.

શેઠ તરત પોતાનો હાથ મૂછો પર ફેરવી મૂછો નીચે કરી બોલ્યા, “લો મેં મારી મૂંઠ નીચી કરી લીધી.” તો પણ પઠાણ અક્કડ સાથે બોલ્યો, “આજે મારી પાસે કુહાડી જોઈ બીકના કારણે મને બેવકૂફ બનાવી રહ્યા છો.” આ સાંભળી શેઠજી ગાઢ વિચારમાં ડૂબી ગયા ત્યારે પઠાણ જોરથી એવા અવાજ આપી બોલ્યો, “ઓ વાણીયાના છોકરા શું વિચારી રહ્યો છું? આજે હું માનવા વાળો નથી, તારી સાથે લડી તને મારીશ અથવા તારા હાથે મરી જઈશ” શેઠજી બોલ્યા, “લાલા હું મરવાથી નથી બીતો, એકના એક દિવસ તો મરવાનું જ છે, ફક્ત એ વિચાર આવે છે કે થોડા દિવસ પહેલાં લગ્ન થયેલ છે. પત્ની એટલી સારી અને ગુણવાન છે કે જે તમે પણ પાડોશી ના નાતે સાંભળ્યું જ હશે. મારા મરી જવા બાદ તેનું શું થશે. લાલાજી તમારી પત્ની જે મારી બહેન સમાન છે. તે પણ જવાન અને ખૂબસૂરત છે.”

જો તમે અને હું આપસ માં લડીશું તો અમારી પત્નીઓ નું શું થશે? પઠાણ ક્રોધમાં તો હતો જ, કોઈ વિચાર કર્યા વગર શેઠનો હાથ પકડી બોલ્યો, “ચાલો પહેલાં ઘરે જઈને પોત પોતાની પત્નીઓને માફ કરી દઈએ. બન્ને પોત પોતાના ઘરે આવ્યા, શેઠજી પોતાના ઘરના બારણેથી અંદર જઈને પોતાની પત્નીને કહ્યું, “મને થોડું કામ છે, તમે અંદરથી બારણું બંધ કરીને બેસો અને જ્યાં સુધી હું અવાજ આપી બારણું ન ખોલાવું ત્યાં સુધી ખોલશો નહીં.” એમ કહીને શેઠે પોલીસ થાણામાં જઈને રિપોર્ટ કર્યો કે પઠાણે પોતાની પત્નીને મારી નાખી છે અને હવે મને મારવાવાળો છે.

ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ:

શાંતિ દેવી

નિત્ય નિરંતર શાંતિ બનાવી રાખવા માટે પોતાની વાસનાઓને જડમૂળ થી કાઢવી પડે છે. વાસનાઓનો ક્ષય થાય છે. પોતાનું મન ભગવાન નામ સ્મરણ અને આત્મચેતનમાં લગાવી રાખવાથી અને જ્યાં સુધી વ્યક્તિ સાંસારિક પદાર્થો, વસ્તુઓ, માન, સન્માન અને પદ પ્રતિષ્ઠામાં આસક્ત નહીં થાય અને જ્યાં સુધી દુઃખોની ચોટ ખાઈને પોતાનામાં વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન નહીં કરે ત્યાં સુધી શાન્તિનું નામ પણ તેને ભાવશે નહીં.

એક સંતો તો ત્યાં સુધી કહ્યું છે,

દુઃખોની ચોટ ખાઈ ન હોતી ।
તો પ્રભુ તેરી યાદ ન આઈ ન હોતી ॥

જ્યાં સુધી વ્યક્તિને ઈચ્છા, તૃષ્ણા અને કોઈ વાસના હશે ત્યાં સુધી શાન્તિ મળવી અસંભવ છે. આ સંસાર માયા જાદુ સમાન છે. વાસ્તવમાં છે નહીં. પરમાત્મા છે પણ તે દેખાતા નથી, જે માનવ ઉપર માયાનું આવરણ પડ ચઢી ગયેલ છે અને જ્યારે આ હટે છે ત્યારે આત્મા પરમાત્મા વગર અન્ય બીજું કશું દેખાશે નહીં. આપણું અરિસા જેવું છે જેમ અરિસામાં રેલગાડી, મોટર, હાથી, ઘોડા ગાડી, મીઠાઈ, ફળ ખાવા પીવાની બધી નાના-મોટા પદાર્થો વસ્તુ અને વ્યક્તિ આવતાં જતાં રહે છે તેનું અરીસા પર કોઈ પ્રભાવ પડતો નથી અને અરિસા ઉપર કશું ચોંટેલું રહેશે અથવા મેલ ચઢી જાય તો તે અરીસા ને ઢાંકી દે છે. તેજ રીતે સંસારનાં જે વ્યક્તિને આસક્તિ હશે તેને ફક્ત સંસાર જ દેખાશે અને શાન્તિ નહીં મળી શકે.

જો કોઈ એમ ઈચ્છે ધાર્મિક સ્થાન અથવા તીર્થ સ્થાને જઈને સાધન ભજન કરે તો તેના માટે ઉચિત તે જ હોય કે પોતાની પરિસ્થિતિ, ઘર ગૃહસ્થીની અથવા અન્ય કોઈ પ્રકારની જવાબદારીથી અને લોક લજ્જાના

બંધનથી મુક્ત થઈ જવું જોઈએ. અને જો કોઈ આવું નહીં કરે તો ત્યાં જઈને પણ તેનું મન તેની યાદમાંજ સમય પસાર કરશે સાધના ભજન તો નહીં જ કરી શકે, દિવસભર સંયોગ વિયોગમાંજ રડતો તરફતો ફરશે. આની અપેક્ષા એ જો કોઈ પોતાના સ્થાને સાધના કરી પોતાને આસક્તિ રૂપી જાળના પંજામાંથી મુક્ત રાખશે, તો એમ સર્વત્ર બધી જ જગ્યાએ શાન્તિ દેવીનાં દર્શન સુલભ રહેશે. સાધના અને ધ્યાન, ભજન, નિત્ય નિયમ પાઠ, પૂજા, કીર્તન, યોગ, જપ અને તપ આ બધાં જ મનને એકાગ્ર કરવા માટે જ કરવામાં આવે છે. જે મનુષ્યનું મન એકાગ્ર છે, વશમાં છે, તે મહાપુરુષ ધન્ય છે, પૂજનીય, વંદનીય છે, ફક્ત લુખ્ખી વાત કરવાથી કામ નહીં ચાલે કેમ કે મન ખૂબ ચંચળ છે. સાધના કરવાવાળો કોઈપણ મનને એકાગ્રવશ કરી શકે છે. જેથી સાધનામાં લાગી રહેવું જોઈએ. “લગી રહે હર કિનારે સે કભી તો લહર આયેગી”

વાર્તા :

એક વ્યક્તિની સ્ત્રી વ્યાભિચારિણી થઈ ગઈ જ્યારે તે વ્યક્તિને જાણ થઈ કે મારી સ્ત્રી વ્યાભિચારિણી છે, ત્યારે તે પોતાની સ્ત્રીને વારંવાર સમજાવતો રહેતો હતો. વારંવાર સમજાવવા છતાં જ્યારે તે ન માની ત્યારે શરમનો માર્યો ગામમાં કોઈ સાથે હળવું, મળવું, કામ ધંધો કરવો પણ ઠીક ન લાગવાથી અશાન્ત રહેવા લાગ્યો. જેમ જેમ દિવસ પસાર થતાં ગયાં દિવસે દિવસે તેની ઉદાસી, માયુસી અને બેચેની અશાન્તિ વધતી ગઈ. જેના કારણે તે ખોટી સોબતમાં ફસાઈ, શરાબ, સિનેમા અને બીજાં બધાં દુર્વ્યસનમાં પડી ગયો જેથી તેની બેચેની અને અશાન્તિ વધી ગઈ. દૈવયોગથી એક દિવસ નશાની હાલતમાં એનો એક જૂનો સંગાથી જે સત્સંગી હતો તે તેને જોઈને પોતાને ઘરે લઈ ગયો. વિશ્રામ કર્યા બાદ તેનો નશો ઉતરી ગયો. જ્યારે સામાન્ય અવસ્થામાં આવ્યો ત્યારે મિત્રે કહ્યું કે, “તમારાથી આટલી ઉમ્મીદ ન હતી કે તમે આટલા બધા પડી જશો.” ત્યારે આંખોમાં આંસુ આવી ગયાં અને મિત્ર સામે ખૂબ રૂદન કરી બોલ્યો, “હું ઘણો દુઃખી છું.” મિત્રે પૂછ્યું, “શું દુઃખ છે તમને ? ભગવાને પૈસા આવ્યા છે ઘર છે, સુન્દર સ્ત્રી છે.”

તે બોલ્યો, “આ બધાં હોવા છતાં હું દુઃખી રહું છું.” સંસાર બેવફા છે કહીને પોતાની સ્ત્રીની બધી વાત મિત્રને સંભળાવી. મિત્ર બોલ્યો, “ભગવાન બધું ઠીક કરશ, હવે તમે મારી પાસે નિઃસંકોચ રહો અને આપણે સત્સંગ સાંભળવા જતા રહીશું. જ્યાં મનુષ્યને સંસારમાં આનંદપૂર્વક જીવવાનો માર્ગ મળે છે, અને સમય મળતાં તમારા ઘરે જઈને તમારી પત્ની ને પણ સમજાવીશું.” ત્યારે તે બોલ્યો કે, “પત્ની વગર એક દિવસ પણ રહી શકતો નથી. હું તેને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ વધુ ચાહું છું.” મિત્ર વધુ આગ્રહ કરી સમજાવી પ્રાતઃકાળ અને સંધ્યા કાળે પોતાની સાથે સત્સંગ સંભળાવવા લઈ જતો હતો. એક દિવસ તેણે મિત્રને કહ્યું, “મને પત્નીની યાદ આવી રહી છે, કોઈ યુક્તિ બતાવો જેથી હું પોતાના ઘરે જાઉં.” ત્યારે તેનો મિત્ર બોલ્યો, “આજે તમારે ઘરે જઈને તમારી પત્નીને સમજાવીશું. તે સારી ચાલચલગતથી રહેવા માંગતી હોય તો તમે તેની સાથે રહેજો. અથવા જેવું તમને ઠીક લાગે તેવું કરજો.”

તે પોતાના મિત્રની વાતથી સંમત થઈ મિત્ર સાથે પોતાના ઘરે આવ્યો. બંનેએ મળીને સ્ત્રીને સમજાવી ત્યારે તે બોલી, “હું મારા પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરીશ જેમ કહેશે તેમ રહીશ. જો એ પણ મારી એક વાત માને” સ્ત્રીને આટલું જ કહેવું હતું કે, “તેણે આગળ પાછળનો કોઈ વિચાર કર્યા વગર દૈવયોગથી બોલ્યો, હું તમારી દરેક વાત માનવા તૈયાર છું,” ત્યારે તે બોલી, “તમે ઓછામાં ઓછા છ મહીના વિરક્ત સાધુનો વેશ ધારણ કરી સંગ્રહ પરિગ્રહ ન કરતાં પવિત્ર સ્થળે સાધના, ભજન, સત્સંગ કરીને અને ભિક્ષા માંગી પોતાના શરીરનો નિર્વાહ કરી પાછા આવજો, ત્યારે તમે જેમ કહેશો તેવું જ કરીશ.” તે જ ક્ષણે પોતાની સ્ત્રીની વાત માની વગર સંકોચે તીર્થસ્થાન માટે ચાલ્યો ગયો, કારણકે પોતાના મિત્ર સાથે સત્સંગ સાંભળવથી તે થોડીક થોડીક શાન્તિનો અનુભવ કરવા લાગ્યો. લગભગ એક વર્ષ સત્સંગ, આત્મચિંતન સ્વાધ્યાય અને ધ્યાન ભજન કરતાં કરતાં પોતાના ગામે સત્સંગ કરવા લાગ્યો. સત્સંગી ભાઈ-બહેનોએ તેના ભજનનો પ્રભાવ જોઈ ઘણાંજ આદરભાવથી આસન આપી બેસાડ્યો. દૈવયોગથી તેનો મિત્ર પણ તે

સમયે સત્સંગ સાંભળવા આવ્યો. બધાં સત્સંગી ભાઈ બહેનોને મહાત્માની પાસે ઊભા જોઈ નમસ્કાર કરવા તેમની પાસે જવા લાગ્યો ત્યારે દૂરથી ઓળખી પાછો જઈ તેની સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો. દેવી તમારા પતિ સત્સંગ ભવનમાં આવ્યા છો. મારી સાથે ચાલી તેમને મળો. બન્ને મળીને સત્સંગ ભવનમાં આવ્યા અને જોયું તે સમાધિસ્થ મુદ્રામાં બેસેલા હતા, અને બધા સત્સંગી ભાઈબહેનો તેમની સામે શાન્ત મુદ્રામાં બેઠેલા હતાં. બધાંને જોઈ તે પણ બેસી ગયાં. જ્યારે તે થોડા સયેત થયાં ત્યારે તેમની પત્નીએ પાસે જઈને ઘણાં જ પ્રેમ અને આદરભાવથી કહ્યું, “દેવતા, મને માફ કરજો તમે જેમ કહેશો હું તેમ જ વર્તીશ. કૃપા કરી ઘરે પધારો.” ત્યારે તેમણે કહ્યું, “દેવી તમને ઉચિત લાગે તેમ કરો મને શાન્તિ દેવી મળી ગયાં છે. જેનું મૂલ્ય આ સંસારમાં કોઈ છે જ નહીં.”

ॐ શાન્તિ:

ॐ શાન્તિ:

ॐ શાન્તિ:

બંધનથી મુક્તિ તરફ

સ્વયં નિદાન સાધક પોતાની પરખ કરે, પોતાનામાં કેટલો રાગ છે, કેટલો વૈરાગ્ય છે. પોતાની જીવનની પોથી ખુદ વાંચે. કેટલો રાગ ઓછો થયો, કેટલું માન સન્માન પદાર્થના સંયોગથી થયું. વૈરાગ્ય થયો અને કુટુંબ, પરિવાર, લાભો કરોડો રૂપીયાથી મોહ વધ્યો અથવા ઓછો થયો છે.

મુક્તિ કાંઈ રસ્તામાં કે બજારમાં ખરીદવાથી અને પરિશ્રમ કરવાથી નથી મળતી તે આપણે મનના સ્વભાવો બદલવાથી મળે છે. કોઈ કટુ બોલે અથવા અનુચિત વ્યવહાર કરે, તેનો જેવો સ્વભાવ હશે તેવો વ્યવહાર કરશે. આપણે પોતાના સ્વભાવમાં કટુતા ન લાવવી જોઈએ. અને કોઈ કાર્ય મુશ્કેલ હોય અથવા આપણે ન કરી શકીએ તો પરમાત્માને પ્રાર્થના કરવી જોઈએ. સાધક માટે પ્રાર્થના અચૂક ઉપાય છે. બીજાના સ્વભાવને બદલવા કરતાં પોતાના સ્વભાવનો બદલાવ કરવો સહજ અને સરળ છે. પોતાના સ્વભાવનો સદ્ઉપયોગ કરતાં બીજાના સ્વભાવને બદલવામાં પરાધીનતા છે. વાસ્તવમાં મુક્તિ ત્યારે જ મળે છે જ્યારે ઈન્દ્રિયો નિષ્ક્રિય હોય છે. જેમ આપણે આંખ બંધ કરીને અંતર્મુખ થઈએ છીએ તો તરતજ શાંતિનો અનુભવ થવા લાગે છે. અને પોતાના અંતઃકરણમાં કોઈપણ વસ્તુ કે વ્યક્તિને સ્થાન આપવું જોઈએ નહિ. અંતઃકરણમાં જ આપણી શાન્તિનું મનમંદિર છે. તેમાં આપણા આત્મદેવ પરમાત્મા બિરાજમાન છે. આ માટે કશું કરવું પડતું નથી કેવળ જે કરતાં મનનું અભિમાન છે તે છોડવું પડે છે. અંતઃકરણની વસ્તુ અંતઃકરણમાં જ રહે. બાહ્ય સંસારની વસ્તુઓ બહાર જ રહેવી જોઈએ. અશાન્તિ બહારથી આવે કે જે આપણે પરિશ્રમ કરી ખરીદી લાવ્યા. શાન્તિ તો આપણું નિજ સ્વરૂપ છે. જે અંતઃકરણમાં વિરાજેલ છે. તે બિચારી દયાનું પાત્ર કદી જતી જ નથી. આપણે બહારથી અશાન્તિ લાવી પોતાની શાન્તિને ઢાંકી દઈએ છીએ. સંસારની વસ્તુઓ અને વ્યક્તિએ અમને નથી પકડયા. વાસ્તવમાં

જોઈએ તો સંસારને આપણે પકડી રાખ્યો છે. સંસાર જડ છે આપણે ચેતન છીએ. જડ ચેતનને ન પકડી શકે. જેની શાન્તિ જોઈતી હોય તેને પોતાના અંતઃકરણને શુદ્ધ અને પવિત્ર રાખવું પડશે. પોતાના અંતઃકરણને નિર્મળ બનાવવા માટે ત્યાગ, વૈરાગ્ય, સ્વાધ્યાય, જપ અને તપ કરવાનો આશ્રય લેવો જોઈએ જેથી તરત જ શાંતિ મળે છે. નિત્ય નિરંતર મા-બાપ, વૃધ્ધજન, સંત મહાત્માઓને પ્રણામ કરવું અને યથાયોગ્ય દીન દુઃખીઓની સેવા કરવાથી, ધન સંપત્તિ, વિદ્યા, બળ, આયુ વધવાની સાથે સાથે આપણા અહંકારનો પણ નાશ થાય છે. અહંકારી મનુષ્યો ધન, રૂપ, બળ, વિદ્યા, સત્તા આદિમાં અભિમાનમાં આવી બીજાઓને પોતાનાથી નીચ સમજી તેમનું અપમાન કરીને દુઃખ આપવા લાગે છે. બીજાઓનું અપમાન કરવું કોઈને દુઃખ આપવું તે પાપી લોકોનું કામ છે. જેની સજા પાપ રૂપી અશાન્તિ, દુઃખ તેને ભોગવવાં પડે છે. પોતાના વિવેકના પ્રકાશથી માનવે વિચારવું જોઈએ. મારું આ સંસારમાં શું અને કોણ છે? માનવ જીવનનું શું કર્તવ્ય છે? મનુષ્ય જન્મ કેમ મળ્યો છે? આવા વિચાર કરી નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે હું પોતાના માનવ જીવન મળવાના લક્ષ્યને પૂરો કરીશ. બીજાની સેવા કરવી તે પણ એક પ્રકારનું તપ છે. જેથી સેવા કરનારનો અહંકાર ઓગળી જાય છે. અહંકારનો જેટલો નાશ થયો તેટલો દુઃખોનો નાશ થશે ધર્મ વધશે. વિચાર કરવો જોઈએ કે સંસારમાં ખાલી હાથ આવ્યા હતા અને જઈશું પણ સંસારના પદાર્થો નહિ પણ કેવલ ધર્મ જ સાથે આવશે. કોઈ મનુષ્ય મા-બાપ, વૃદ્ધ જનો, સંત મહાત્માઓ અને ગુરુજનો ને તો માને છે. પણ તેમની વાત માનતા નથી. જેને કારણે અહંકાર આદિ દોષોમાં ફસાયેલા રહે છે. ચાહે કોઈ કેવલ સુખ ભોગવવા ઈચ્છે અને દુઃખ ન ભોગવવા ઈચ્છે તો તેવું થઈ શકે નહિ આ સંત મત છે.

સંસારભરનાં બધા જ સુખ ભોગ આજ સુધી ન કોઈને મળ્યાં છે? અને ન મળી શકે છે. અને અગર માની લઈએ કે કોઈને મળી જાય તો તેને ભોગવવાં અસંભવ છે. જે મનુષ્ય ભોગ ભોગવવા પાછળ પડ્યા છે તેમને ભોગો એ જ ભોગવી લીધો છે. જે વ્યક્તિને કેવલ એક અડધા ભોગ ભોગવવાનું વ્યસન થઈ જાય છે. તો તે પણ રોગગ્રસ્ત થઈ જાય છે. સ્વસ્થ

વ્યક્તિ જ સાચા સુખ આનંદનો અનુભવ કરી શકે છે. ભોગી મનુષ્ય પોતાનું અને સંસાર બંનેનું અહિત કરે છે. જેમ કોઈના ઘરમાં એક જુગારી વ્યસની હોય છે તે પૂરા ઘરને બરબાદ કરી દે છે. આ જ હાલ ભોગ ભોગવવા વાળાના થાય છે. જ્યાં સુધી ભોગી મનુષ્ય ભોગોને ત્યજી પોતાના તરફ વળી યોગ તરફ જતો નથી અથવા યોગ કરતો નથી ત્યાં સુધી બાહ્ય સુખભોગથી પૂરાં સુખ પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. જેમ એક મનુષ્યનો પોતાના ખાનદાન પરિવાર સાથે સંબંધમાં રહે છે તેમ જ જીવાત્માનો પરમાત્મા સાથે સંબંધ રહે છે. તેથી જ વિવેક દ્વારા ભોગમાં છૂપાયેલા રોગીનાં દર્શન કરી વિષય ભોગોથી પાકકો વૈરાગ્ય લેવો જોઈએ. સંસારમાં અમારી જે સુખ લેવાની યાહ છે. તે જ આપણને દુઃખ દેવા લાગે છે. સંસારથી સુખ લેવા વાળા સંસારવાળાઓને દુઃખી કરીને સ્વયં પણ પાપ કમાય છે. કારણ કે સંસારી સુખ હિંસા કરવાથી જ મળે છે. જેથી સુખ ચાહવા વાળાઓને સાચા સુખની શાન્તિ નથી મળતી. અને જેટલા પણ સંસારના સુખ બધાના બધા જ બંધનના કારણ હોવાથી દુઃખ સાથે જ હોય છે.

જ્યાં સુધી કોઈ બંધનમુક્ત નહીં થાય ત્યાં સુધી સાચાં સુખ શાન્તિ સ્વરૂપ મુક્તિ પ્રાપ્ત થવી અસંભવ છે. જેને સાધના પ્રાપ્ત કરવી હોય અથવા સાચા સુખાનંદની પ્રાપ્તિ કરવી હોય તેને નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે હું આ દેહ શરીર નથી, હું તો આ સ્થૂલ જડ શરીરમાં રહેવાવાળો ચેતન આત્મા છું. આવું જાણી અને માનીને ભોગમાં છૂપાયેલા રોગોના દર્શન કરી વૈરાગ્યનો સહારો લઈ સંસારમાં વિચરવા વાળો મહાપુરુષ ધન્ય છે. પૂજનીય વંદનીય થઈ સારા સંસારમાં શાંતિના પરમાણું ફેલાવી સ્વતંત્ર વિચારતો રહે છે. જેથી ચિત્તને પવિત્ર રાખવા જેવો કલ્યાણકારક સાચો સુખનો માર્ગ બીજો કોઈ છે જ નહિ.

ચિત્ત જ્યારે પવિત્ર બની જાય છે, ચિન્તામણી બનીને બધા જ પદાર્થોને પ્રદાન કરવા વાળો થઈ જાય છે. જેથી લોકો કહે છે,

સંત ન હોતે જગત મેં ।
તો જલ મરતા સંસાર ॥

ભગવાને મનુષ્યને બુદ્ધિ વિવેક આપ્યાં જ એટલા માટે છે કે તેનો સદ્ઉપયોગ કરીને ચોર્યાસી લાખ યોનિયોના આવાગમનથી મુક્ત થઈ જાય. આપત્તિ બીજી ૮૪ લાખ યોનીયો ના શરીર મુક્ત થવા માટે સ્વતંત્ર નથી. એવું સમજવું ઉચિત નથી કે મર્યા બાદ જ મુક્ત મળે. જે મનુષ્યમાં જીવનકાલની સાથે મરણ બગાડે અથવા મોહજાળમાં ફસાએલ રહે છે એનો જન્મ થવો અવશ્યભાવી છે. કોઈપણ મનુષ્ય જ્યાં સુધી અનાસક્ત થઈ પોતાનું જીવન વ્યતીત નહીં કરે ત્યાં સુધી સંસારના બંધનથી મુક્ત થવું અસંભવ છે. જેથી વ્યક્તિને જોઈએ કે પોતાના કર્તવ્ય કર્મ સુચારુ રૂપથી પૂરાં કરી પોતાની જીવન સુધારે આ જીવનકાળને સુધારવાથી મરણ પોતાની આપે સુધરી જાય છે.

અગર કોઈ ભલે મનગમતો વ્યવહાર કરી ફાવે તે ખાય પીવે, આળસ અને પ્રમાદ પણ ન છોડે અને કેવલ થોડી કથાવાર્તા સાંભળી દાન પુન્ય કરી અથવા ધાર્મિક ગ્રંથ વાંચીને પોતાના જીવન ને સુધારે તો તેવું થઈ શકે નહી. જેમ તોલા જેટલી ખટાશ વધારે પડતા દૂધમાં પડતાં પૂરા દૂધનો નાશ કરી દે છે તેમજ અનુચિત વ્યવહાર અને સાધન ભજન કરવાવાળાની આયુ વ્યક્તિમાં ચાલી જાય છે. કથા વાર્તા સાંભળવી, દાન પુન્ય કરવું ધાર્મિક ગ્રંથ વાંચવા સારી વાત છે તેનું ફળ જરૂર મળશે પણ જેને પોતાનું જીવન નિર્દોષ બનાવવું હોય અથવા દુઃખોની ખરેખર નિવૃત્તિ કરવી હોય તો તેવા જજ્ઞાસુને પોતાના જીવનકાળમાં કોઈ પણ પ્રકારનો અનુચિત કરવો જોઈએ નહિ. જે પ્રારબ્ધના અનુસાર પ્રતિકેવળતા અને અનુકૂળતા મળે તેમાં સહનશીલતાનો સહારો લઈને સમતામયરહેવું જોઈએ.

આસક્ત વ્યક્તિઓનું કામ છે. વિષયાસક્ત થઈ જૂઠ, કપટ, પાપ, હિંસા આદિ કરીને પોતાના મન ને રાજી રાખવું. જેના કારણે દુઃખ અને બંધનના કારાગારમાં પડી રહે છે. અને કારાગરના બંધનમાં હોવા છતાં પોતાને દુઃખી નથી માનતા. કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ અને અહંકારરૂપી બંધનમાં પડી રહેવાનું તેમને વ્યસન થઈ જાય છે.

વાર્તા :

હિન્દુસ્તાનમાં આઝાદીનું આંદોલન પૂર જોશે ચાલી રહ્યું હતું. આઝાદીના બે મતવાળા અમદાવાદના કારાગારમાં બંધ હતા. જેમાં એક નડીઆદનો અને બીજો આણંદનો હતો. બન્નેનો આપસમાં ઘણો પ્રેમ થઈ ગયો હતો. જે દિવસે નડીઆદવાળાની સજાનો સમય પૂરો થયો આણંદવાળાની સજા આઠ દિવસબાદ પૂરી થવાની હતી તે દિવસે નડીઆદવાળાએ પોતાના મિત્રને કહ્યું, “મિત્ર, આજે મને રજા મળવાની છે. તમારી રજા મળવાની વાર છે. મારો તમને અનુરોધ છે કે જ્યારે તમારી રજા પૂરી થાય ત્યારે નડીઆદ મારે ત્યાં થોડાક દિવસ રોકાઈને આણંદ જશો. તમારી રજાના દિવસે હું પોતે લેવા આવીશ.” તેના વધારે પડતા પ્રેમ ભરેલ આગ્રહ જોઈ મિત્રે સ્વીકાર કર્યો. પોતાની રજા પૂરી થઈ જવાના કારણે મિત્રની વિદાય લઈ નડીઆદ પોતાના ઘરે આવ્યો દૈવયોગથી આણંદવાળાને સજા બે દિવસ પૂર્વ મળી ગઈ. અને તે નડીઆદ પોતાના મિત્રના ઘરે આવ્યો તેનો મિત્ર ઘરમાં ન હતો, ઘરવાળાએ ખૂબજ આદર અને પ્રેમભાવ સાથે તેને જલપાન કરાવી વિશ્રામ કરવા માટે તેના મિત્રનો ઓરડો ખોલી આપ્યો. જ્યારે તે કમરામાં વિશ્રામ માટે પલંગ પર સુતો ત્યારે તેને અવાજ સાંભળ્યો “મને આઝાદ કરી દો ! મને આઝાદ કરી દો, જે અવાજ એક પોપટનો હતો આ પોપટ તે ઓરડામાં પિંજરામાં બંધ હતો. પાંચ સાત વાર મને આઝાદ કરી દો પોપટ એમ બોલીને ચૂપ થઈ ગયો. અતિથિ સૂતાં સૂતાં વિચાર કરી રહ્યો હતો કે મારો મિત્ર આઝાદી ઈચ્છે છે હું પણ આઝાદી ઈચ્છું છું તથા બીજા બધાં સંસારભરનાં પ્રાણી બંધન મુક્ત થવા ઈચ્છે છે. એટલામાં ફરી અવાજ આવ્યો, “મને આઝાદ કરી દો, મને આઝાદ કરી દો” આ સાંભળી તેને વિચાર કર્યો મારા મિત્ર ના આવતાં બધી વાતો પહેલાં આ પોપટને આઝાદ કરાવી દઈશ. આટલીવારમાં પોપટ શાંત થઈ ગયો ફરી થોડા સમય બાદ ચિલ્લાવવા લાગ્યો “મને આઝાદ કરી દો મને આઝાદ કરી દો.” અતિથિના મનમાં વિચાર આવ્યો મારા મિત્રે આ બિચારાને બંધનમાં પૂરી રાખ્યો છે પેલી બાજુ પોપટની રટ ચાલુ જ હતી. “મને આઝાદ કરી દો, મને આઝાદ કરી

દો.” તેનાથી ન રહેવાયું અને વિચાર કર્યો કે હું જ પોપટના પિંજરાનું બારણું ખોલી દઉં છું. ભલે આ પોપટ ઊડીને ચાલ્યો જાય હું મારા મિત્રને સમજાવી લઈશ અને પિંજરા પાસે આવી દરવાજો ખોલી દીધો પણ પોપટ પાંજરાની બહાર આવ્યો નહીં. તેને થયું મને પાસે ઊભેલા જોઈને પોપટ બહાર નથી નીકળતો ત્યારે પાછો આવી પાંજરામાં હાથ નાખી પોપટ બહાર કાઢવા લાગ્યો આમ કરતાં પોપટે પોતાની ચાંચથી તેના હાથ કોતરી નાખ્યો જેથી તેણે પોતાનો હાથ બહાર ખેંચી લીધો, પેલી બાજુ પોપટે ફરી અવાજ લગાવી, “મને આઝાદ કરી દો, મને આઝાદ કરી દો.” તેને ફરી પાંજરામાં હાથ નાખી પોપટને પકડી બહાર કાઢ્યો અને આકાશમાં ઉડાવી દીધો તો પણ પોપટ પાછો આવી પાંજરાની અંદર બેસી ચિલ્લાવવા લાગ્યો, મને આઝાદ કરી દો મને આઝાદ કરી દો.

ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ:

દેખ તમાશા પૈસે કા

અમોને આ તો જ્ઞાન છે, શું કરવું જોઈએ અને શું નહીં પણ જ્યારે સુખ ભોગના પ્રલોભન ને રોકી નથી શકતા ત્યારે અમારું જ્ઞાન ઢીલું પડી જાય છે. જેને પ્રયત્ન કરીને પોતાના આત્મસ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર કર્યો હશે તો એ મહાપુરુષની સામે ભોગનો પ્રસંગ આવવા છતાં તે સાવચેત થઈ વિષયભોગોમાં ફસાશે નહીં.

સંસારના અનિત્ય ક્ષણભંગુર પદાર્થોને નિત્ય સમજીને તેમાં આસક્તિ કરવી અજ્ઞાન છે અને દુઃખનાં મૂલકારણ પણ અજ્ઞાન જ છે. જે લોકો પોતાનું કલ્યાણ ઈચ્છે છે, તેમણે પલ પલમાં દુર્ગુણો ને જોઈને, તેના બળે પોતાનામાં સદ્ગુણોનો વિકાસ કરવો જોઈએ. આ માયાજાળરૂપી સંસારમાં જે સાવધાન થઈને સંયમ અને સદાચારનું જીવન વ્યતીત કરશે તેનું કલ્યાણ પોતાની મેળે થશે અને તેને કશું કરવું જ નહિ પડે. સ્મરણ રહે છત્રપતિ શિવાજીના ગુરુદેવ સમર્થ સ્વામી રામદાસજી મહારાજ જ્યારે યુવા અવસ્થામાં ઘરમાં હતાં ત્યારે તેમના ઘરવાળાઓએ તેમનું લગ્ન કરવાનું નક્કી કર્યું હતું લગ્ન મંડપમાં જ્યારે કન્યા સાથે ફેરા આવવાનો સમય આવ્યો ત્યારે પંડિતજી બોલ્યા, “સાવધાન” રામદાસ સાવધાન. સાવધાન શબ્દ સાંભળી સચેત થઈ ગયા. લગ્ન મંડપને છોડી ને ભાગી ગયા. અને સાધન ભજનમાં લાગી ગયાં જેના કારણે સદીયો બાદ આજ પણ તેમનું નામ અમર છે. અને આગળ પણ રહેશે. અજ્ઞાનનો નાશ જ્ઞાનથી થાય છે. અજ્ઞાનીને સંસારના પદાર્થો સત્ય લાગે છે, જ્ઞાની માટે આત્મા પરમાત્મા સત્ય છે અને સંસારના પદાર્થ રમકડાં જેવા લાગે છે. જેથી જ્ઞાનીજન તેનાથી આસક્તિ રહિત થઈ વ્યવહાર કરે છે. ફક્ત ઈન્દ્રિયોને રોકી રાખવાથી જ્ઞાન નથી હોતું વાસ્તવમાં જ્ઞાની સંસારના પદાર્થોને વિનાશી સમજે છે અને આત્મા પરમાત્માને અવિનાશી સમજી અને માનીને તેનાથી પ્રેમ કરે છે. સાધારણ અને પવિત્ર જીવન વિતાવવાથી આત્મા પરમાત્માનું સાક્ષાત્કાર કરી જ્ઞાન થઈ જાય છે. સ્મરણ રહે જ્યાં સુધી

શરીર છે ત્યાં સુધી પ્રપંચ ટીખર કરતો જ રહેશે. આ શરીરનો ધર્મ છે. સાધકોને જોઈએ શરીરના ધર્મને પોતાનો ન સમજે. શરીરના ધર્મને પોતાનો માનવો એ જ અજ્ઞાન છે. પણ દોષ જોવાનું વ્યસન હોવાના કારણે મનુષ્ય પોતાના દોષ જોઈ શકતો નથી. જેમ ભેંસ પોતાના કાળા રંગને ના જોતાં ગાયને કહે છે તું તો કાળા પૂંછવાલી છે. બીજાના દોષ જોવાના વ્યસન હોવાના લીધે સંસારમાં કોઈ નિર્દોષ દેખાતો જ નથી. જે સાધનામાં લાગેલા છે જેને આનંદ શાન્તિભર્યું જીવન જોઈએ તેને સાવધાન થઈ સાધનામાં લાગ્યાં રહેવું જોઈએ.

જે મનુષ્ય બીજાને દોષી, પોતાનાથી હીન દીન સમજી તેને દુઃખ આપે છે અગર અપમાન કરે છે તે પાપ કમાય છે. આના વિપરીત જે બીજાઓની સેવા સહાયતા કરવા વાળા હોય છે. બીજાઓને માન સન્માન આપે છે તે તેનું પુણ્ય હોય છે. પાપથી મુક્ત થવાનો ઉપાય કેવલ એજ છે કે કોઈના દોષ જોવા નહિં અને જ્યાં સુધી બને બીજાઓને સુખ આપે અને સ્વયં અમાની બની જીવન વ્યતીત કરે.

દોહા :

ચાર વેદ ષટ શાસ્ત્ર મેં બાત મિલી હૈ હોય ।
સુખ દીને સુખ હોત હે, દુઃખ દીને દુઃખ હોય ॥

સાધક પોતાનું કલ્યાણ પોતે કરે જે સમય વીતી ગયો છે તેની ચિન્તા કરવી વ્યર્થ છે. જ્યારે કટિ વીતી વાતો યાદ આવે તો તે ભુલાવી ભવિષ્ય માટે વિચારવું જોઈએ. વીતી વાતો સુધારવામાં કોઈપણ સમર્થ નથી અને ભવિષ્ય બનાવવામાં બધાં જ સમર્થ છે. રડવાવાળાના સાથી પણ રડે છે અને હસવાવાળાના દુશ્મન હસે છે. જેમ જે કોઈના ઘરમાં સંયોગ નો વિયોગ થયો છે જેના કારણે તે રડી રહ્યો છે તો સાંત્વના આપવાવાળા પણ રડે છે ભલે તેમના અંતઃકરણમાં કોઈ દુઃખ ન હોય આની વિપરીત કોઈ કોઈને ત્યાં વિવાદ ઉત્સવ વિગેરેમાં જાય છે તો તેને હસવું પડે છે, ભલે તેના અંતઃકરણમાં પોતાનું કેટલું દુઃખ કેમ હોય.

સાચો શૂરવીર તે છે જે વીતી વાતો ભૂલી વર્તમાનમાં રહે. જેની આ સંસારમાં ઈચ્છવાસના હશે તે વર્તમાનમાં રહી ન શકે. “મોહ સકલ વ્યાધિનું મૂળ છે.” બધાં જ દુઃખોની જડ મોહ જ છે અને જે મોહગ્રસ્ત નહીં હોય તેના માટે આ સંસારમાં કોઈ દુઃખ નથી.

બીજાને સુખ આપવું એક પ્રકારનું તપ છે. આ તપનો પ્રભાવ અનેક જન્મોમાં કરેલાં પાપોને જલાવી ભસ્મ કરી દે છે. પાપના જન્મદાતા લોભ અને મોહ હોય છે. સંસારના પદાર્થો અને વ્યક્તિઓને પોતાના માનવાથી લોભ અને મોહ ઉત્પન્ન થાય છે અને સંસારની વસ્તુઓ પદાર્થ અને વ્યક્તિઓને પોતાનાં માનવામાં અજ્ઞાન છે. વિવેકથી જોઈએ તો સૌથી વધુ અનર્થોનું જડ ધન છે. જે સાધક ધનસંગ્રહમાં લાગેલ છે તે પોતાના ઈષ્ટદેવને ધોકો આપી રહ્યો છે. આ લીધે ભગવાન તેને ફરી મનુષ્ય જન્મ કેમ કરી આપે.

ધ્યાન આપવા જેવી વાત છે કે મર્યા બાદ ધન નહિ ધર્મ સાથે જાય છે. તેથી ધન કરતાં ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે. જેની પાસે ધન છે, તેને ધર્મને અનુકૂળ રાખવું જોઈએ અને તેનો સદ્ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

અજ્ઞાનનો નાશ કરવા શરીરને અંતઃકરણ સાથે પવિત્ર અને શુદ્ધ રાખવું જોઈએ. જે સાધક સાધના કરીને સુખ દુઃખના સ્તરથી ઉપર ઊઠી ચુક્યા છે તેમનું જીવન ધન્ય છે. તેમને આ મનુષ્ય જીવન મળવાના ઉદ્દેશ્યને પૂરો કરી લીધો છે અન્યથા અધિકાંશ વ્યક્તિ સુખ ભોગવાના પ્રલોભનમાં આવી દુઃખ ભોગવતા રહે છે. અને જન્મમરણના બંધનમાં છે.

જે સાધક વિષય ભોગોની જાળમાં ફસાયેલો રહી પોતાના મનને પવિત્ર રાખવામાં અસમર્થ હશે અને જ્યાં સુધી વિવેક દ્વારા પોતાનું આચરણ ઠીક નહીં રાખે ત્યાં સુધી ચિત્ત નું પવિત્ર શુદ્ધ રહેવું અસંભવ છે. જેને દુઃખ દોષોથી છુટકારો મેળવવો હોય તેને વિવેકના પ્રકાશમાં રહી પોતાને વિષયાવિકારોથી દૂર રાખવો જરૂરી છે. સાધકો મનમાં સંસારી સુખ ભોગનો સંકલ્પ જ મનમાં ન ઊઠવા દે. દેહાધ્યાસ થવાના કારણે મન વારંવાર વિષય

સુખ ભોગમાં જવા માગે છે તેને રોકવું અને વશ કરવું જરૂરી છે, નહિ તો મળેલું માનવજીવન વ્યર્થમાં ગુમાવવું પડે છે. જ્યાં સુધી કોઈપણ વ્યક્તિ કોઈ વસ્તુ વ્યક્તિને પદાર્થ અને પરિસ્થિતિને પોતાની માનતો રહેશે ત્યાં સુધી તે પોતાને દીનહીન અને પરાધીનતાથી મુક્ત રાખી નહીં શકે અને બીજા પર તે વિશ્વાસ તો કરે છે કે જેને પોતાના ઈષ્ટદેવ ભગવાન પર વિશ્વાસ નથી. સાધક પોતાના પ્રારબ્ધ મુજબ જે મળે તેમાં સંયમ સદાચારનો આશરો લઈ પોતાના જીવનનો નિર્વાહ કરતાં, સાવધાન અને સ્વતંત્ર થઈ સાધન ભજનમાં લાગ્યો રહે. સાધારણ વિચાર કરવાથી એમ લાગે કે શરીર નિર્વાહ માટે સૌ કરતા વધારે ધનની જરૂરિયાત રહે છે અને ધન જે પ્રારબ્ધમાં હશે તે અવશ્ય મળશે, જરૂરિયાતની પૂર્તિ ભગવાન બધાંની જ કરે છે અને આગળ એવા કોઈ જીવ પેદા જ નથી થયો જેન પ્રતિકૂળતા - અનુકૂળતા ન આવી હોય. પ્રતિકૂળતા - અનુકૂળતા સહન કરવા માટે જ સાધના કરવામાં આવે છે. સાધનો ના વિષય રોકી ન શકે તેને સંસારમાં કદમ કદમ પર ઠોકર ખાઈને દુઃખ ઝીલવાં પડશે. વાસ્તવમાં જોવા જાય તો સંસારમાં સૌથી નિકૃષ્ટ પૈસો જ છે જેથી સાધકે પૈસાથી વસ્તુ, વસ્તુથી વ્યક્તિ, વ્યક્તિથી વિવેક, વિવેકથી સત્યને વધારે મહત્ત્વ આપવું જોઈએ.

આ ભૌતિકવાદના યુગમાં આધિકાંશ લોક પૈસાને જ વધુ મહત્ત્વ આપે છે. જ્યારે પૈસા તો કેવળ આદાન પ્રદાન કરવા માટે જ હોય છે. આવું વિપરીત માનવું પ્રમાદ છે. મારે લીધે કોઈને દુઃખ ન થાય એવું ખાસ ધ્યાન રાખવાથી પોતાનાં સુખ ભોગની રુચિ મટી જશે. આત્મા પરમાત્માના તત્ત્વની પ્રાપ્તિ કરવાવાળા સાધકને બીજાના હિતમાં લાગી રહેવું જોઈએ બીજાનું અહિત વિચારવું પણ પાપ છે. આપણે જે સંસારને આપીએ છીએ તે તેનાથી કઈ ગુણાકારથી વધારે થઈ અમને પાછું મળે છે. આ નિર્ભય અને સુખ શાન્તિમાં ન રહી શકે. જે ધર્મનું પાલન કરે છે તેને તેત્રીસ કરોડ દેવતા મળી ને પણ દુઃખી ન કરી શકે. મનુષ્યનું જ્યાં મન રહે છે, પોતે પણ ત્યાં જ રહે છે. પછી ભલે તે મઠ, મંદિર, પૂજા પાઠ, દુકાન, સડકા બજાર અથવા ઘરમાં બેઠેલો હોય. જો તેનું મન ત્યાં નથી તો સમજી લેવું જોઈએ તે પોતે

ત્યાં નથી. બધાં જ અનર્થોનું જડમૂળનું ધન છે. કોઈ પાસે નેક કમાઈનું ધન હોય અથવા પોતાના હકનું હોય તો પણ તેમાંથી થોડોક ભાગ પરોપકારમાં લગાવવો જોઈએ તેનાથી જીવનમાં તપ અને ત્યાગ વધે છે. કોઈનું અનિષ્ટ કરવું અને બીજાના હકનું ધન લેવું, મહાપાપ છે. આ પાપની સજા સર્વનાશ કરી દે છે. મન નાના પ્રકારના ભોગ ભોગવવા માંગે છે તેની તરસ કદી પણ છીપતી નથી અને અનેક પ્રકારના વિષય ભોગવવા માટે ભટકતો રહે છે તેને રોકવા માટે તપ અને ત્યાગ સરળ ઉપાય છે.

વાર્તા :

એક સમયની વાત છે ચાર સન્ત્રી પોતાના રાજ્યના ચોરોનો પીછો કરતા કરતા બીજા રાજ્યની હદમાં આવી ગયા. તેમને પોતાના રાજ્યના ચોર તો ન મળ્યા પણ તે રાજના ચોર પોતાની પાછળ આવતા સન્ત્રીઓ ને જોઈ બીકના માર્યા ચોરી કરેલ સુવર્ણમુદ્રાની થેલી ત્યાં મૂકી ને નાશી ગયા. આ મુદ્રાની થેલી જોઈને સન્ત્રી પોતાના રાજ્યની હદની અંદર એક ધર્મશાળામાં આવી રોકાઈ ગયા અને વિચારવા લાગ્યો. આ મુદ્રાની થેલી પોતાના રાજ્યની તો નથી જ જેથી ચાર ભાગ કરી આપસમાં વહેંચી લઈએ. તેમનામાંથી એકે કહ્યું ઘણાં સમયથી કશું ખાવાનું મળ્યું નથી બધાં ને ભૂખ લાગી હશે તો બે જવાન બજારથી મિઠાઈ વિગેરે લઈ આવે તો ખાઈ પીને મુદ્રા વહેંચી પોત પોતાના ઘરે જઈએ અને સવારે રાજદરબારમાં જઈ ચોર ન મળ્યાની સૂચના આપી દઈશું. આમ નક્કી કરી તેમાંથી બે જણ બજારમાં મિઠાઈ વિગેરે ખરીદવા ગયા. રસ્તામાં જતાં સમય એક બોલ્યો આ મુદ્રા આપણે બન્નેને મળી હોય તો સારુ હોત. કારણ ફક્ત બે જ ભાગ કરવા પડતા. બીજો બોલ્યો હજુ પણ કશું બગડયું નથી મિઠાઈમાં વિષ મેળવી ધર્મશાળામાં તે બંનેને ખવડાવી દઈએ તો તેમના મરવાથી તેમનો ભાગ પણ આપણે વહેંચી લઈશું. આવા પાકકો વિચાર કરી મિઠાઈમાં વિષ ભેળવી ધર્મશાળામાં પોતાના સાથીઓને બોલ્યા અમે અમારો ભાગ ખાઈ લીધો છે હવે ઊંઘ આવી રહી છે. અમે સૂવા જઈએ છીએ અને આ મિઠાઈ ખાઈને તમે પણ સૂઈ જશો. તે બન્ને એ મિઠાઈ ખાવા માટે એક બીજાને ઈશારો કરી

તે સૂતેલા સાથીઓથી થોડી દૂર જઈ બેસીને મિઠાઈ ખાધી અને વિચાર કર્યો જો આ મુદ્રા આપણે ચારોમાં વહેંચાય તો આપણા ભાગમાં અડધી રકમ આવશે જેથી સૂતેલા બન્નેને કતલ કરી મારી નાખીએ તો પૂરી રકમના બે ભાગ કરી આપણે આપસમાં વહેંચી લઈશું. એવું નક્કી કરી સૂતેલા સાથીઓની કતલ કરી મારી નાખ્યા. આટલામાં આ બન્ને ઉપર પણ ખાધેલ વિષયુક્ત મિઠાઈની અસર થઈ અને તે પણ પડીને મરી ગયા. સવારે જ્યારે ધર્મશાળાના અધિકારીઓને જાણ થઈ તો તેમણે આપસમાં વિચાર કરી ચારો શબ કૂવામાં નાખી તેમના ભાગની રકમ આપસમાં વહેંચી લીધી.

તે ધર્મશાળામાં પાડોશી રાજ્યનો ગુપ્તચર જાસૂસ તે રકમની ખોજ માં આવી ત્યાં રોકાયેલ હતો અને ઉંઘના બહાને ત્યાં સૂતો હતો તેને પૂરી વાતોની સૂચના પોતાના રાજ્યમાં આવી રાજાને આપી. રાજાએ તે રાજ્યના રાજાને પત્ર મારફતે સંદેશ મોકલ્યો તમારા રાજ્યની ધર્મશાળાના અધિકારીઓએ ચાર સન્ત્રીઓને મારી તેમના શબ કૂવામાં નાખી મુદ્રાઓની થેલી જે અમારા રાજ્યની હતી આપસમાં વહેંચી લીધી છે. ઉચિત કાર્યવાહી કરી મુદ્રાઓ અમારી પાસે મોકલી આપો અન્યથા સારુ નહી થાય. પત્ર વાંચી ધર્મશાળાવાળા રાજાએ તપાસ કરી મુદ્રાઓ મેળવી કરી પોતાના ખજાનામાં મોકલી આપી અને અધિકારીઓને ફાંસીની સજા આપી મારી કાઢ્યા તેમજ આવેશમાં આવી પડોશી રાજાને પત્ર મોકલ્યો જો તમારે મુદ્રાઓ જોઈતી હોય તો લડાઈ કરી લઈ શકો છો. પત્ર મળતાં જ તે રાજાએ આવેલ ઉદવેગમાં આવી ધર્મશાળવાળા રાજા ઉપર ચઢાઈ કરી દીધી જે લડાઈમાં બન્ને રાજા માર્યા ગયા.

ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ: ॐ શાન્તિ:

વિવેકને જાગૃત રાખવો જોઈએ

મોટા ભાગ લોકતીર્થ સ્થળે મઠ મંદિરે અને સાધુ સન્ત મહાત્માઓ પાસે સાંસારિક પદાર્થ માંગવા જાય છે. નિષ્કામ ભાવથી સેવાભક્તિ ભાવ કરવાવાળા પોતાનું કલ્યાણ ચાહવા વાળા, આત્મા પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવાવાળા અને શાન્ત સ્વરૂપ પરમાનંદની પ્રાપ્તિ ચાહવાવાળા કોઈ વિરલ જ જાય છે. સંસારના પદાર્થોથી કોઈની પણ આ જ સુધી તૃપ્તિ ન થઈ છે અને ન આગળ થવાની છે. જ્યાં સુધી કોઈને તૃપ્તિ નહીં થાય ત્યાં સુધી દુઃખોની નિવૃત્તિ થવી અસંભવ છે. વાસ્તવમાં મનુષ્યની માંગ શાન્તિ છે. જેને પામવા જાણે અજાણે તે ખોજી રહ્યો છે.

પ્રારબ્ધથી વધારે પદાર્થ કોઈને પણ નહીં મળે અને જો ગુરુકૃપા અથવા સંતકૃપાથી કોઈને મળી પણ જાય તો તે ભોગી હોઈ શકે, ભોગ ભોગવવા વાળો રોગથી બચી શકતો નથી કારણ કે ભોગમાં જ રોગ છુપાયેલો રહે છે. આ ઉપરાંત જો કોઈ દુઃખી વ્યક્તિ નિષ્કામ ભાવથી સેવા કરશે તો તે યોગી બની જાય છે અને ભોગ રૂપી વિષય વિકારોથી મુક્ત થઈ આત્માના પરમાત્માથી સંબંધ જોડી પોતાના નિજ સ્વરૂપમાં સ્થિત થઈ આનંદમય જીવન વિતાવશે જે વાસ્તવમાં માનવની સાચી માંગ છે. સાધકે સંત મહાત્માઓ, ગુરુજન અને વેદશાસ્ત્રોથી શીખ લઈ એમની આજ્ઞાનું પાલન કરીને સાધન ભજન કરવાં જોઈએ. ચોરી, બેઈમાની, ઠગાઈ, વ્યભિચાર, અનાચાર, અત્યાચાર અને વ્યસનનો ઉપભોગ કરવાવાળા લોકો ને પણ પોતાના અંતઃકરણથી અવાજ આવતો રહે છે કે આ તું ખોટું કામ કરી રહ્યો છું જેના સજા રૂપીદુઃખ તારે ભોગવવાં પડશે. જેમ ચોરી કરનારને બીક લાગે છે કે પકડાઈ ન જાઉં. બીડી તમ્બાકુનું સેવન કરવું, શરાબ પીવી અથવા અન્ય કોઈ પણ ખોટાં કામ કરવાવાળા જાણે છે આનું પરિણામ સારું નહીં મળે આમ જાણતા છતાં તે ખોટું કામ કરે છે. આ ઉપરાંત જે સાધના કરવામાં

લાગેલ છે અને આ સંસારુપી ભવસાગરથી કંટાળીને બંધનથી મુક્ત થવા માંગે છે અને દુઃખ દોષોથી પૂરેપૂરી નિવૃત્તિ કરવા માંગતા હોય તેને સંત મહાત્મા, ગુરુજન અને વેદ શાસ્ત્રોનાં કથન મુજબ પોતાના વિવેકને જાગ્રત રાખી જીવન વ્યતીત કરવું જોઈએ.

માનવ પોતે પ્રકાશમય, જ્ઞાનવાન, સુખાનન્દ સ્વરૂપ છે અને જે ધન દોલત, દુઃખ, સુખ, માન અપમાન, નિન્દા, સ્તુતિ, હાનિ લાભ, પ્રતિકૂળતાની પરિસ્થિતિમાં ફસાયેલો હશે. અજિતેન્દ્રિય અને પુરુષાર્થહીન હશે. તે કોઈપણ સમયે સાચા સુખ અને શાન્તિનો અનુભવ નહીં કરી શકે. જે મનુષ્ય સંસારનાં પદાર્થ હોવા છતાં તેમા આસક્ત નથી રહેતો તે ઘરગૃહસ્થીમાં રહેવા છતાં મહાત્મા છે. યાદ રહે ભક્ત, આત્મજ્ઞાની, મહાત્માજન અને ભગવાનનો અવતાર પણ ગૃહસ્થમાં જ વ્યાપ્ત છે જેથી જ્યાં સુધી બંને પોતાના ઘર ગૃહસ્થીમાં જ સદ્ગૃહસ્થ બનીને સાધન ભજન કરવાં જોઈએ. જો કોઈ પણ સાધકને પરમાર્થના તરસ્યા, સાધન-ભજન, આત્મ ચિન્તન અને ભગવત તત્ત્વની પ્રાપ્તિ કરવામાં સગાં સંબંધી અને ઘર ગૃહસ્થીના લોક બાધક થતાં હોય તો તેમને ત્યાગવામાં કોઈ દોષ હોતો નથી. આ સંત મત છે. જેને થોડાક પણ સાધન ભજન, સંત મહાત્માઓનો સત્સંગ ઉપદેશ સાંભળ્યા હશે અને ધાર્મિક શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કર્યું હશે તેને આ જાણ હશે જ કે હું આ શરીર નથી, હું જન્મ મરણ રહિત નિત્ય નિરંતર રહેવાવાળો છું અને આ શરીર નિત્ય નિરંતર પરિવર્તનશીલ જનમ અને મરવાવાળો છે. આવો વિવેક હોવા છતાં પણ જે સાધક ભોગ પદાર્થોના ભોગ કરવામાં રત છે અને આસક્તિ કરી ભોગ ભોગવવા સંગ્રહ કરી, શરીર ઈન્દ્રિયો આદિથી સુખ ભોગવતો રહે છે તે અનુકૂળતામાં સુખી અને પ્રતિકૂળતામાં દુઃખી થતો રહે છે. સુખ દુઃખથી રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. રાગદ્વેષ જ જીવનનું પતન કરવાવાળા હોય છે.

જો કોઈ વ્યક્તિ પોતાના આત્મસ્વરૂપને ઓળખીને માણી ને નકકી કરી લે કે હું આ શરીર નથી. આ શરીર તો પોષણ જેનું જડ છે. મારી સત્તાથી

જ આ શરીર કામ કરે છે. તો તે મહાપુરુષને તેત્રીસ કરોડ દેવતા મળીને પણ દુઃખી કરી શકતા નથી. મનુષ્યે પોતાના જ્ઞાનનું આદર કરી પ્રજ્ઞાની મદદ લઈ વ્યવહાર કરવો જોઈએ. આ સંસારમાં વ્યવહાર કરતાં પણ વિવેકવાન પુરુષ આ સંસારમાં મોહ લોભના બંધનથી મુક્ત રહે છે. સંસારનાં બંધન જૂઠાં છે, ભ્રમ છે, વાસ્તવમાં હોતાં નથી ફક્ત આત્માસ થાય છે.

જો સંસારના બંધન વાસ્તવમાં સાચા હોત તો ઊંઘતા પણ સાથે રહેતાં. જે વ્યક્તિ પોતાની વાસનાઓની પૂર્તિ માટે અહીં તહીં ભટકતો રહે છે તે કદી પણ પરાધીનતાથી મુક્ત થઈ શકતો નથી. એક બાબુજીને ભૂખ લાગી. હોટલમાં જમવા ખુરશી પર બેઠા હોટલના નોકરે પૂછ્યું, “સાબ શું લાવું?” તે બોલ્યા, “દાળ શાક” તેને દાળ શાક લાવી ટેબલ પર મૂક્યાં તે જમવા લાગ્યા, ફરી નોકરે આવીને પૂછ્યું, સાબ બીજું શું લાવું તે બોલ્યા, “દાળ શાક” નોકરે પૂછ્યું સાબ પુરી કેટલી લાવું, તે બોલ્યા હોટલની મૂલ્ય સૂચિ પર લખેલ છે પુરી બે રૂપિયા પાશેર દાળ, શાક મફત મારી પાસે પૈસા તો છે જ નહીં. જેથી ફક્ત દાળ શાક જ ખાઈશ.

આવી બેઈમાની કરવાનું જ્ઞાન પરમાર્થમાં કામ આવતું નથી. પરમાર્થમાં તો શુદ્ધ પવિત્ર, વિવેક રૂપી જ્ઞાન જોઈએ. આત્મજ્ઞાન વગર કોઈને પણ કોઈ સમયમાં શાન્તિ સ્વરુપ સાચા સુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી. હું શરીર છું, એવું માની જ્યાં સુધી કોઈ વ્યવહાર કરશે ત્યાં સુધી કરોડ ઉપાય કરવા છતાં સાચા સુખ શાન્તિને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થવી અસંભવ છે. જે અમે જોઈએ છીએ અને જેને જાણતા છીએ તે આપણે હોતા નથી, આપણો કેવલ જાણવાવાળા દષ્ટા હોઈએ છીએ, એવું સમજી જો વ્યવહાર કરીએ તો વ્યવહાર કરતાં ભલે કેટલાં સંયોગમાં વિયોગ થઈ જાય તો પણ આપણું જ્ઞાન બની રહેવાના કારણે વિચલિત થઈશું નહીં. આપણે જે વ્યવહાર કરીએ છીએ ચિત્ત સાથે મન ઈન્દ્રિયોને મેળવી કરીએ છીએ. હું કહેવા વાળો આત્મા તો અસંગ સાક્ષી જ રહે છે. આત્મામાં કર્તા અને ભોક્તા પણ નથી. સાધકોને જોઈએ ધ્યાનપૂર્વક ચિત્તને આત્મચિંતનમાં લગાવી રાખે અને શરીરના

નિજધર્મ, વેદ શાસ્ત્ર, ગુરુજનના બતાવ્યા અનુસાર કરતા રહે તેમાં કોઈ હાનિ નથી. આત્મચિંતનમાં આળસ અને પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ. આળસ અને પ્રમાદ બન્ને પતનના જન્મદાતા છે.

એક બાળકને ઘરવાળાઓએ પોતાના ગામથી દૂર ગુરુકુળમાં વિદ્યા અધ્યયન માટે બાર વર્ષ માટે દાખલ કર્યો. ગુરુકુળમાં વિદ્યા અધ્યયન કાળમાં ઘરે જવા બાર વર્ષમાં એક દિવસની પણ રજા મળતી ન હતી. બે ત્રણ વર્ષ ગુરુકુળમાં રહ્યા પછી તે બાળકના માં-બાપ બાળકને મળવા ગુરુકુળ આવ્યાં. ત્યાં જઈ બાળકને મળી વાતચીત કરી સમાચાર લઈ તેમને ખૂબજ પ્રસન્ન થયાં જે સ્વાભાવિક જ છે. જ્યારે વધુ સમય બાદ કોઈ ને બાળક મળે છે તો માં-બાપને સ્નેહવશ થઈ પ્રસન્નતા થાય છે. થોડાક દિવસ બાદ જ્યારે તેમણે ત્યાંથી પાછા પોતાના ઘરે જવાનો વિચાર કર્યો ત્યારે ગુરુકુળનાં આચાર્યને વિનમ્રતા સાથે પૂછવા લાગ્યા, “ગુરુજી, કૃપા કરી બતાવો અમારો બાળક કેવો છે? આચાર્યે કહ્યું, “આપનો બાળક બહુજ સારો છે, કેવળ અમારું કહેવું જ માનતો નથી અને પોતાની બુદ્ધિથી ચાલે છે.

જ્યાં સુધી કોઈ પણ સાધક આત્મા પરમાત્માના તત્ત્વના પ્રસાદ રૂપી વિવેકને અપનાવશે નહિ ત્યાં લગી અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર માં જ પડી રહેશે. અને દેહ ઈન્દ્રિયો આદિથી ઉત્પન્ન થયેલ અહંતા અને મમતાનો ત્યાગ નહીં કરી શકે તેમજ અજ્ઞાની જ બની રહેશે. જે અજ્ઞાની છે, જેણે શરીરના ધર્મને જ પોતાનો ધર્મ માની રાખ્યો છે. પોતાને શરીર માનીને અહંતા અને મમતામાં રત રહે છે. તે સંસારના બંધનથી પોતાને મુક્ત કરી શકતો નથી. સંસારમાં જો કોઈ દુઃખ છે તો તે પરાધીનતા અને અજ્ઞાનતા અતિરિક્ત અન્ય કોઈ નથી. અજ્ઞાન જ આ સંસારમાં બંધનનું મૂળ કારણ છે અને જ્ઞાન મોક્ષને આપવાવાળો છે. જેને માનવ શરીર હોવા છતાં પોતાને સંસારના બંધનથી મુક્ત નથી રાખ્યો તે જન્મ મરણના આવાગમનમાં ફસાયેલો રહેશે. આત્માનો કોઈ આકાર હોતો નથી. આત્મા કહો કે પરમાત્મા કહો વાત એક જ છે. ચેતન આત્મા એક અખંડ વ્યાપક અને નિરાકાર છે તે પરમાત્મા સ્વરુપ

આત્મા ઉપાસકને ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ ચારે પદાર્થ પ્રદાન કરવાવાળી હોય છે. જ્યાં સુધી કોઈ સાધકના મનમાં ઈચ્છા વાસના રહેશે ત્યાં સુધી તે સંસારવાળાઓ અને સંસારના પદાર્થો માટે ભટકતો રહેશે. અને તેનો દાસ બની રહેશે. જે કાંઈ આ સંસારમાં દેખાઈ રહ્યું છે તે બધાની બહાર અને અંદર આત્મા પરમાત્મા વિરાજમાન છે.

દેવ, દાનવ, પશુ, પક્ષી અહીં બધામાં આત્મા છે. જેથી બધાંને આત્મસ્વરૂપ સમજી વ્યવહાર કરવો જોઈએ. વિવેકના પ્રકાશથી આ વાત નક્કી કરવી જોઈએ કે જગમાં જે પણ દેખાઈ રહ્યું છે, સંભળાઈ રહ્યું છે અને અનુભવમાં આવે છે તે બધાં જ પ્રપંચોની જડ છે. તેનાથી મારે કોઈ સંબંધ નથી. હું નિત્ય શુદ્ધ બુદ્ધ ચેતન આત્મસ્વરૂપ છું. જેવી રીતે વાહન ચાલક વાહનમાં બેસી વાહન ચલાવે છે વાહનથી કામ લે છે, વાહન સાફ રાખે છે તે જે ટૂટ ફૂટ હોય છે તે સુધારીને તેનાથી કામ લે છે તેવી જ રીતે હું પણ આ શરીરમાં રહી તેનાથી કાર્ય કરાવું છું. ખવડાવું, પિવડાવું છું શીત ઉષ્ણતાથી બચાવું છું. આ માનવ શરીર મને સાધના કરવા માટે મળેલ છે. આ સંસારરૂપી કારાગારનો બંધનથી મુક્ત થવાનો સરલ ઉપાય છે વિવેક, વૈરાગ્ય રૂપી તપ દ્વારા પોતાની આશા તૃષ્ણા વાસનાને બાળી ભસ્મ કરી દેવાં. તેનાથી મનુષ્ય જન્મ મળવાનો ઉદ્દેશ્ય પૂરો થઈ જાય છે. વિવેક થયા બાદ અહંકારનો સર્વનાશ થઈ જાય છે. અહંકાર ન તો કોઈને બતાવવામાં આવે છે અને ન તો કોઈને સમજાવવામાં આવે છે. ઘણાં સાધક સંસારના પદાર્થ વસાવી માન, મોટાઈ, પદ પ્રતિષ્ઠા પામી પોતાના અહંકારને બતાવે છે. વાસ્તવમાં સાધના હોય છે પોતાની અહંતા, મમતા મિટાવવા માટે. અહંકારમાં રહેલા કોઈ પણ સાધક સાધનામાં સફળ થઈ શકતો નથી.

અહંકાર એક હોય છે, કાયો અને બીજો હોય છે પાકો. અજ્ઞાનીનો અહંકાર પાકો અને જ્ઞાનીનો કાયો. જેમ કહીએ છીએ આ વસ્તુ મારી છે આ કામ મેં કર્યું. અજ્ઞાની, શરીરને હું જ શરીર છું તેવું માનીને વ્યવહાર કરે છે. તેનો અહંકાર પાકકો છે અને જ્ઞાની શરીરથી અલગ, શરીરથી બંધન મુક્ત થઈને હું અને મારાનો વ્યવહાર કરે છે. બસ આ જ ભેદ છે આ સંસારમાં

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીનો. આ સંસારમાં ઘણા સાધક સાંભળેલી વાતો કરવા લાગે છે. વાતવાતમાં શરીરમાં નથી, આ શરીર આવું છે, આ શરીર તેવું તેમ બોલવા લાગે છે. તેવી તેમની સાધના વ્યર્થમાં ચાલી જાય છે.

આત્મજ્ઞાન માટે વિવેક અને પ્રેમપૂર્વક ઈશ્વરનું ભજન કરવું જોઈએ. જે વ્યક્તિ ભવિષ્યની ચિન્તા કર્યા વગર ભજન કરે તેજ સાચું ભજન છે. ભવિષ્યની ચિન્તા કરવાવાળો ભજન કરશે તો પણ તેને જ્ઞાન નથી મળતું. દુઃખ, દરિદ્ર, રોગ, શોક, તાપ, સંતાપને મહત્ત્વ આપવાથી દેહાધ્યાસ વધે છે. અને પાકકો થાય છે. કોઈ પણ વ્યક્તિને ત્યાં સુધી દેહાધ્યાસ રહેશે તે જ્ઞાની ન થઈ શકે. પ્રત્યેક કાર્ય કરતાં આત્મવિશ્વાસ ભૂલવો જોઈએ નહીં. આત્મ સ્વરૂપમાં રહી કરેલ કોઈ પણ કાર્ય જ્ઞાનમાં બાધક હોતું નથી. જે વ્યક્તિ ઈશ્વર સિવાય કોઈથી બીતો નથી અને ન કોઈ આશા રાખે તેનો આત્મવિશ્વાસ પાકો છે. આત્મજ્ઞાનમાં આ ત્રણ વાત પરમ શત્રુ માનવી જોઈએ, ધનનો લોભ, લોકોથી માન, સન્માન પામવાની લાલસા અને લોક દ્વેષ થવાની આકાંક્ષા જે વ્યક્તિ અશુદ્ધ, દર્શનથી નેત્રોને બચાવી નિત્ય ધ્યાન દ્વારા પોતાના અંતઃકરણને નિર્મળ બનાવી ચરિત્રને શુદ્ધ રાખે છે. તેનું મનુષ્ય યોનીમાં જન્મ લેવું સાર્યક હોય, આત્મા પરમાત્માના સાક્ષાત્કાર કરવાનું પાકું સાધન વૈરાગ્ય છે. તેવું બીજું કોઈ નથી. જે વ્યક્તિનું બાહ્ય જીવન તેના આંતરિક જીવનથી વિપરીત હોય તેનો સંસર્ગ કરવાવાળો પણ પોતાના અંતઃકરણને પવિત્ર ન રાખી શકે. જે વાસ્તવિક મહાત્મા હોય છે. તે સંપદા, પદ, સન્માન, મિત્ર અને ગૃહસ્થીને પોતાના અંતઃકરણથી ત્યાગ કરી પોતાના નિજ આત્મ સ્વરૂપની મસ્તીનો આનંદ લેતા રહે છે.

જીવનમાં ભલે કોઈ પણ પરિસ્થિતિ આવે તો પણ સત્ય નો સાથ ન છોડવાવાળા અને ભગવાનના વિશ્વાસે જીવન વ્યતીત કરવાવાળા સદાચારી વ્યક્તિ જ વિવેકને જાગ્રત રાખી શકે છે.

મોટા ભાગે લોકો પોતાના વિવેકને મહત્ત્વ આપતાં નથી અને ભૌતિક પદાર્થોને પામવામાં જ પોતાનું જીવન લગાવી રાખે છે. જે સાધક પોતાના

મુખે પોતાની પ્રસંશા કરે અને બીજાથી પોતાની પ્રશંસા પામી પ્રસન્ન થાય છે, સમજવું જોઈએ તેમાં હજુ પૂરો વિવેક જાગ્રત થયો નથી. વિવેકને જાગ્રત કરવા અહંકારને પોતાનાથી જડમૂળથી કાઢી નાખવો પડે છે. પરમપિતા પરમાત્માના વિધાનથી જોઈ પ્રતિકૂળતા કે અનુકૂળતા અને તેનાથી સંબંધ ન જોડવાવાળો અને સમ રહેવાળાને જ વિવેક જાગ્રત છે તેમ માનવું જોઈએ.

વાર્તા :

એક ધાર્મિક સ્થાને શ્રી મહંતજી મહારાજને પોતાના ગુરુજીનો ભંડારો કરવો હતો જેથી બધાં જ પરિચિત જગ્યાઓના સાધુ મહાત્માઓને નિમંત્રણ પત્રિકા મોકલી. એક જગ્યાના મહંતજીએ એક નવા સાધકને, જવા માટે કહ્યું, સાધક બોલ્યો, “મહારાજ ત્યાં મને કોઈ ઓળખતું નથી.” મહંતજી બોલ્યા, “તુ મારું નામ બતાવજે, તેમનો મારો આપસમાં ગાઢ પ્રેમ સંબંધ છે.” તો પણ તે સાધક પોતાની સાથે નિમંત્રણ પત્રિકા લઈને ગયો. જ્યારે ભંડારવાળા આશ્રમમાં તે પહોંચ્યો તો સામે મહંતજી મહારાજ બેઠેલા હતા. તેમની પાસે બે સાધુ બીજા જે પણ તે જ સમયે આવ્યા હતા. જે મહારાજને પ્રણામ કરી મળ્યા. મહંતજી મહારાજે પોતાના શિષ્યોને બોલાવી તેની સાથે લઈ જઈ તેમના રોકાવવાની પૂરી વ્યવસ્થા કરવા જણાવ્યું અને પેલા સાધકને ઊભો જોઈ મહંતજીએ પૂછ્યું, “આવો મહારાજ, ક્યાંથી આવવું થયું” તે બોલ્યો, “આવવું જવું તો શરીરનું થાય છે.” મહંતજી બોલ્યા, “તમારા ગુરુજીનું શું નામ છે?” તે બોલ્યો, “નામ રૂપ તો બધું મિથ્યા છે.” મહંતજી બોલ્યા, “તમારા ગુરુ સ્થાન શું છે” તે બોલ્યો, “સ્થાન વિગેરે તો બધા મિથ્યા છે. આ શરીર તમારી મોકલાવેલ નિમંત્રણ પત્રિકા સાથે લાવ્યો છે. તેમ કહી તેને નિમંત્રણ પત્રિકા મહંતજીને આપી દીધી. મહંતજીએ પોતાના શિષ્યને બોલાવી કહ્યું, “આ મોટી જગ્યાએથી આવ્યા છે, વેદાન્તી અને પહોંચેલ મહાત્મા છે જેથી તેમને એકાન્તમાં જે માંચડા પર જગ્યા છે તે આપી દો.” શિષ્યે તેને સાથે લઈ જઈ આસન લગાવડાવી દીધું. બપોરે જ્યારે ભંડારો શરુ થયો પંગત બેસી પીરસવાનું શરુ થયું ત્યારે તે સાધક માંચડાથી

ઊભા ઊભા જોઈ રહ્યો હતો મોટેથી બોલ્યો, મારે પણ પંગતમાં હરિહર કરવું છે. માંચડા નીચે સીડી મૂકો તો હું પણ પંગતમાં આવીને બેસું. જ્યારે નીચે બેઠેલ પંગત પ્રસાદ લઈ ઊઠી ગઈ અને બીજી પંગત બેસી ત્યારે તે સાધકે થોડા જોરથી અવાજ આપી કહ્યું, “મને પણ ભૂખ લાગી છે માંચડા નીચે સીડી લગાવો તો હું પણ પંગતમાં આવીને બેસું” તો પણ કોઈએ જવાબ આપ્યો નહીં અને સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું કરી દીધું. બીજી પંગત પછી જ્યારે ત્રીજી પંગત બેઠી ત્યારે તેણે પોતાની ધીરજ ખોઈ જોર જોરથી બરાડી બોલ્યો, “મને ખૂબ જોરથી ભૂખ તરસ લાગી છે જેની પીડાથી દુઃખી થઈ રહ્યો છું.” ત્યારે નીચેથી એક શિષ્ય બોલ્યો, “તમને ભૂખ કેવી રીતે લાગી શકે ? તમે શરીર તો છો નહીં, તમો તો આત્મા છો. ભૂખ તરસ તો શરીરના ધર્મ હોય છે.” અહંકાર બતાવવો મનમાં ખોટા વિચાર લાવવા અને કોઈનું આદરભાવ ન કરવું અજ્ઞાન ના લક્ષણ છે.

गड गड के बातें कहें, मन में तनक न प्रीत ।

नारायण कैसे मिले, साहेब सांचो मीत ॥

ॐ शान्तिः

ॐ शान्तिः

ॐ शान्तिः

લોભ અને મોહ

मोह महा दुःखरूप है, ता को मारनिकार ।
प्रीति जगत की छोड़ दे, तब होवै निस्तार ॥

પ્રત્યેક વ્યક્તિ ને જે વિવેક પ્રાપ્ત છે તેનો સદુપયોગ કરી શિદ્ધ પોતાનું કલ્યાણ કરી શકે છે. માનવ જીવનમાં પૂરી મહિમા સદુપયોગનીજ છે. વગર સદુપયોગ કોઈની પાસે ગમે તેટલો વૈભવ હશે, પદાર્થ હશે સગાં-સંબંધી હશે, માનસન્માન હશે અને જો તેને તેમનો સદુપયોગ કરતાં ન આવડતું હોય તો બધું જ વ્યર્થ થઈ જાય છે અને દુઃખદાયી બની જાય છે. સાંસારિક પદાર્થોથી આપણે સંબંધ નિરંતર રહેતો નથી. આ વાત આપણે બધાં જાણીએ છીએ. પણ આ વાત પર મક્કમ રહેતા નથી. બસ તેથી જ લોભ અને મોહ રૂપી દોષોથી પોતાનું અંતઃકરણ મલીન કરીએ છીએ. કમળનું પત્તુ જળમાં રહેવા છતાં જળથી ભીનું થતું નથી. જળ તેની ઉપર મોતીની જેમ ગબડતું રહે છે. તેમજ આપણે સંસારમાં નિર્લિપ્ત જીવન જીવીએ તો માનવજીવનો ઉદ્દેશ્ય પૂરો થઈ જાય છે. ઉદાર વ્યક્તિ જીવનભર આનંદથી રહે છે અને લોભ મોહગ્રસ્ત માનવ પોતાનું જીવન વ્યર્થમાં ગુમાવી દે છે.

સંસાર સાથે આપણે સંબંધ ફક્ત સેવા કરવા માટે હોવો જોઈએ. જો સેવા ભાવનો સંબંધ નહિ જોડીએ તો કોઈને પોતાનો અને કોઈને પારકા માની વ્યવહાર કરવો પડશે. એવું સ્વાભાવિક છે જેને આપણે પોતાનાં માનીએ છીએ તેનાથી મોહ થઈ જાય છે. અને જેને પરાયો ગણીએ છીએ તેનાથી દ્વેષ થઈ જાય છે. એક વ્યક્તિ બજારથી બે સફરજન ફળ બાળકો માટે ખરીદ કરી ઘરે આવી તો બે બાળકો જે બરોબર ઉંમરના હતાં જેમાં એક તેમનો ભત્રીજો અને બીજો પુત્ર હતો. બન્ને બાળકોએ જ્યારે તેમના હાથમાં ફળ જોયાં તો બન્ને દોડી એક સાથે ફળ માગવા લાગ્યાં તેને પહેલાં પોતાના ભત્રીજાને નાનું સફરજન આપવા માંગ્યું ત્યારે ભત્રીજાએ કહ્યું, “કાકા, કાકા

મને મોટું આપો.” તે બોલ્યો, તારે લેવું હોય તો નાનું જ મળશે અને મોટું પોતાના બાળક તરફ ઈશારો કરી તેની આપી દીધું.

આ દ્વેષ પૂર્ણ વ્યવહાર તેનો ભાઈ જોઈ રહ્યો હતો જે સામે મકાનની આડાશમાં ઊભો હતો. તે આગળ આવીને ભાઈ પાસે જઈને બોલ્યો, “ભાઈ આપણે અંદરો અંદર વહેંચણી કરી લઈએ તો સારું છે કારણ કે હું આપની સાથે એક પણ પળ રહેવા ઈચ્છતો નથી. ભગવાને બનાવેલ આ દુનિયામાં દુઃખ છે જ નહીં, દુઃખી તો એ લોકો છે જે ભગવાનના વિધાનનું ઉલ્લંઘન કરે છે. બધાં જ માણસો જાણે છે કે આપણે ખાલી હાથે આવ્યા હતા અને ખાલી હાથે પાછા જવાનું છે. પરંતુ જ્યારે મોહ અને લોભ રૂપી ડાકુઓના પંજામાં ફસાઈએ છીએ ત્યારે આ સંસારના પદાર્થ પોતાના જાણી તેમને વધારવામાં જ પોતાની જીવન લીલા સમાપ્ત કરી દે છે.

એક ભાઈ જે સ્વયં એન્જનીયર હતાં તે પોતાનું મકાન નવું બનાવી રહ્યા હતાં. એક વાર તે ભાઈના પિતાજી કોઈ જરૂરી કાર્ય હોવાને કારણે બનતા મકાન ઉપર આવ્યા. ત્યાં આવી તેમણે જોયું તો તેમનો પુત્ર ખુલ્લા માથે સખત તાપમાં બીજા માળ ઉપર ઊભા રહીને મજદૂરો સાથે કામ કરાવી રહ્યા હતા. પિતાજીએ નીચેથી બૂમ પાડી કહ્યું, “બેટા તાપ ખૂબ સખત છે, અને લૂ પણ લાગી રહી છે, એટલે તું ઘરે ચાલ અને તારી સાથે બીજા પણ હોય છે. ભાઈશ્રી બોલ્યા, “પિતાજી, આવી નકામી મારી ચિન્તા કરી રહ્યા છો, મને કંઈ થવાનું નથી અને જ્યાં સુધી મજદૂરો કામ કરે છે ત્યાં સુધી હું ઘેર આવીશ નહિ.” પિતાજીએ પોતાના પુત્રને ચાર વાર સમજાવ્યું કે ઘેર આવવું ન હોય તો ન આવતો પરંતુ તું ક્યાં છાંયડામાં બેસીને મજૂરો પર દેખરેખ રાખ.” ત્યારે તે બોલ્યો, “પિતાજી ગમે તે થાય પણ હું અહીંયાથી ખસવાનો નથી.” પિતાજી ચુપચાપ ઘરે જઈને પોતાના છ મહિનાના પૌત્રને કે જે તેમના દીકરાનો દીકરો હતો તેને લઈને નવા બનતા મકાનની આગળ નીચે જમીન પર સુવડાવી દીધો. ઉપરથી જ્યારે ભાઈએ પોતાના છોકરાનો રડવાનો અવાજ સાંભળ્યો ત્યારે તે બોલ્યો, “પિતાજી છોકરાને તાપમાંથી ક્યાંક છાંયડામાં લઈ જઈને બેસો.” ત્યારે પિતાજી બોલ્યા, “જ્યાં સુધી તુ

તાપમાં ઊભો રહીશ ત્યાં સુધી હું અહીંયાથી તેને હટાવીશ નહીં. જ્યારે ભાઈ સ્વયં નીચે આવીને પોતાના પુત્રને ખોળામાં લઈ ઇંચડામાં ઊભા રહી પિતાજીને કહ્યું, પિતાજી, “આપ ઘરડા થયા છો તેના કારણે તમારું મગજ ખરાબ થયું છે.” તે બોલ્યા, “બેટા તે ગમે તે સમજ પરંતુ તને તારા પુત્રની ચિન્તા છે તેમ મને પણ મારા પુત્રની ચિન્તા છે.” દુઃખની વધારે પડતી નિવૃત્તિ ઈચ્છવા વાળાને મોહથી મુક્ત રહેવું પડશે.

**મોહ સફલ વ્યાધિન કર મૂલા ।
તાંતે ઉપજે બહુ સૂલા ॥**

આ સંસારમાં જેટલા પણ પ્રકારનાં દુઃખો છે તેના પ્રકાર અલગ અલગ હોઈ શકે છે પણ બધાનો આકાર એક જ છે ફક્ત દુઃખ દુઃખના બે પ્રકાર મુખ્ય હોય છે. એક શારીરિક અને બીજું માનસિક જ્યારે દુનિયાની વસ્તુઓ વ્યક્તિ અને પદાર્થોથી મોહ થઈ જાય છે તેને માનસિક રોગી કહેવામાં આવે છે. અને જ્યારે શરીરમાં કોઈ પીડા બીમારી અથવા ભટકાવ થઈ જાય છે તેને શારીરિક દુઃખ બીમારી કહેવામાં આવે છે. જો કોઈને શરીરથી મોહ ઓછો થઈ જાય તો દેહાધ્યાસ ઓછો થશે અને દેહાધ્યાસ ઓછો હોવાના કારણે શારીરિક દુઃખનો પ્રભાવ પણ ઓછો પડે છે. અને જે મોહગ્રસ્ત નહીં હોય તેને માનસિક રોગ દુઃખ હોઈ શકે જ નહીં. દુઃખી તો એ લોકો હોય છે જેમને આ સંસારમાંથી કંઈક લેવું હોય છે. અને જેને કંઈ જોઈતું પણ નથી. ફક્ત જીવનનિર્વાહ માટે સેવાભાવમાં રક્ત રહે છે તેને દુઃખી થવા માટે કોઈ કારણ જ હોઈ શકતું નથી.

**देह धरे का दण्ड है सब काहु का होय ।
ज्ञानी काटे ज्ञान से, मूखज्ञ काटे रोय ॥**

દુઃખ ને સમજવું જોઈએ. દુઃખ શું છે ? કેમ આવ્યું અને ક્યાંથી આવ્યું ? ફક્ત આટલું જાણવાથી જ દુઃખનો પ્રભાવ ઓછો પડે છે. એટલે કે દુઃખ દૂર કરવાનો ઉપાય સહજ રીતે મળી જાય છે. તેનાં કારણોને શીઘ્ર ઝડપથી બદલી શકાય છે. જેમકે રોગી વ્યક્તિ માટે બીમારીનો ખ્યાલ આવી

જાય છે ત્યારે તેનો ઉપચાર કરી તાત્કાલિક સાજો કરી શકાય છે. એટલે કે જે દુઃખી હોય છતાં પણ પોતાને દુઃખી સમજતો નથી, બીમાર હોવા છતાં પોતાને બીમાર સમજતો નથી તે ઉપચાર કેમ અને કોના કરાવશે. આ વાત સત્ય છે દુઃખ છે પણ જે વ્યક્તિ દુઃખનો સ્વીકાર નથી કરતો તેને તેત્રીસ કરોડ દેવતા પણ દુઃખી કરી શકતા નથી. સેવા એક એવી વસ્તુ છે જેની મદદ લેવાથી સંપૂર્ણ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ પોતાની જાતે થઈ જાય છે. નિષ્કામ ભાવથી સેવા થઈ શકે છે. શરૂ શરૂમાં કોઈને મુશ્કેલી લાગતી હશે. પણ ગભરાવું જોઈએ નહિ. અંતમાં તેની જ જીત થાય છે. શરૂઆતમાં જ કોઈ સાધક મુશ્કેલીઓ અને કલેશનો સામનો કરે છે તો છેવટમાં સેવાની સિધ્ધિ થઈ જવા પર તેના રોગ અને મોહની નિવૃત્તિ થઈ જાય છે. તેથી જે વ્યક્તિએ સેવાને જ પોતાનું કર્તવ્ય અને ધર્મ માની રાખ્યો છે. તે સંસારભરનાં તાપોથી મુક્ત થઈ વિચરતો રહે છે. દુઃખના સમયે તપ અને ત્યાગનો આશરો લેવામાં આવે તો બહુ સરસ ઉપાય છે. ફક્ત એક સેવા તત્ત્વને જાણવાવાળો સાધક બધાં તત્ત્વોનો જ્ઞાતા થઈ જાય છે. કારણ કે સેવા કરવાવાળો આત્મા પરમાત્માના સ્વરૂપને ઓળખે છે. જે સાધક ભગવાન માટે વ્યાકુળતાને પામે છે તે બીજાઓ માટે મુક્તિદાતા થઈ જાય છે. અને વ્યવહારિક કાર્ય પણ સુચારૂ રૂપથી તે મહાપુરૂષ કરી શકે છે. જ્યારે ઈશ્વરીય વિધાનથી કોઈ સંતુષ્ટ નહિ હોય ત્યાં સુધી સંયોગમાં વિયોગ હોવાના કારણે દુઃખી અને રડતો તડપતો રહેશે. સાધક માટે ઉચિત એ જ છે તે પોતાના અધિકાર ધન, પરિવાર અને પદાર્થોને ઈશ્વરના સમજીને તેનો સદ્ઉપયોગ કરે. જે કાર્ય ને કરવાથી આપણા અંતઃકરણથી રાગ, દ્વેષ, મમતા, પ્રલોભન અને અભિમાન ઉત્પન્ન થાય તેવા કાર્ય કદી કરવા જોઈએ નહિ.

જે વ્યક્તિ રાગ દ્વેષ કરે છે, તેને પરાત્માને છોડીને સંસારિક વિષય ભોગોની તરફ જાય છે. અને સ્ત્રી-પુત્ર, ધન વગેરે પદાર્થોમાં સુખ બુદ્ધિ રાખે છે. તેમને સુખની પ્રાપ્તિ થશે નહિ. સંયોગમાં વિયોગ થવાને લીધે રડવું જરૂર પડશે. જેથી સંસારિક પદાર્થોમાં સુખ બુદ્ધિ રાખવી અથવા... તેમની પાછળ દોડવું પાગલપન છે.

મનુષ્યની અંદર જેવા સંસ્કાર હોય છે તેના અનુરૂપ જ સ્ફુરનાઈ થાય છે. જેથી અશુભ સંસ્કારોને દબાવીને પોતાના અંતઃકરણમાં શુભ સંસ્કાર બેસાડવા જોઈએ. જે દિવસે જે પળ આપણે ઈશ્વરના વિધાનનો સ્વીકાર કરી તેમના વિશ્વાસે સત્ય વ્યવહાર કરવા લાગીશું તે જ પળે દુઃખ દોષોથી મુક્ત થઈ જઈશું અને આપણા માટે સંસારના પાપ, તાપ મટીને જીવન આનંદમય થઈ જશે.

અન માંગા અતિ ભલા, માંગ લિયા નહીં દોષ ।
અધર સમાના માંગ લે, નિશ્ચય પાવે મોક્ષ ॥

કામ, ક્રોધ, મોહ અને લોભ દુઃખ આપવાવાળા હોય છે. સાધકે આનાથી બચીને રહેવું જોઈએ. તે જ રીતે જો બધા દોષમાંથી ફક્ત મોહ દૂર કરવામાં આવે તો બાકી બધા દોષ સરળતાથી નીકળી જાય છે. કામરૂપી ઈચ્છા શક્તિનો જ્યારે વ્યક્તિમાં વેગ આવે છે ત્યારે તેની પૂર્તિ યોગ્ય જગ્યા ના મળવાને લીધે અનુચિત જગ્યા પર કરવામાં પણ સંકોચ કરતો નથી. અને જો ઈચ્છાની પૂર્તિ થતી નથી તો અંતઃકરણમાં ક્રોધ રૂપી આગ લાગી જાય છે. આ આગ બુદ્ધિનો પણ નાશ કરી દે છે. જો કોઈ ઈચ્છાની પૂર્તિ હશે તો લાભ અને મોહને રોકવા મુશ્કેલ થઈ જાય છે. જેથી પોતાની ઈચ્છા સંસારિક ભોગ પદાર્થોથી હટાવી આત્મા-પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવા અને પ્રભુથી પ્રેમ કરવામાં જ કરવી જોઈએ. જેનાથી રાગ-દ્વેષનો નાશ થઈ જાય છે. જો સાધક પોતાના સંકલ્પોને રોકી શકતો નથી તેને સાધનાથી સિદ્ધિ મળવી અસંભવ છે.

સાધકને પોતાના મનુષ્ય જન્મનું મહત્ત્વ સમજીને સાધન-ભજનમાં લાગ્યા રહેવું જોઈએ. સંસારના શૂદ્ર પદાર્થો માટે પોતાના મનુષ્ય જન્મને ગુમાવવો જોઈએ નહિ. સંસારમાં આસક્ત વ્યક્તિ ફળ ઈચ્છાઓનું પૂર લાવી દે છે. પૂરા સાધનોની અપેક્ષા નિષ્કામ ભાવ થઈને સેવા સાધન ભજન કરવું સરલ અને હિતકાર હોય છે. જો મનુષ્ય નિષ્કામ ભાવથી કર્મ કરે છે અને પ્રારબ્ધ વશ મળેલા પદાર્થોથી સંતુષ્ટ રહે છે તેને પોતાનો પુરુષાર્થ કરીને

મનુષ્ય જન્મનો ઉદ્દેશ્ય પૂરો કરી દીધો છે એમ સમજવું જોઈએ. કલાશક્તિ મનુષ્ય લોભ અને મોહના કારણે પ્રારબ્ધ અનુસાર મળેલાને પણ ખોઈ દે છે.

વાર્તા :

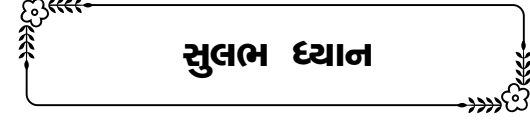
એક વાળંદ રાજાજીને ત્યાં રોજ વાળ કાપવા અને માલિશ વગેરે માટે આવ્યા કરતો હતો. એક દિવસ રાજા સાહેબ તેની સેવાથી ઘણા પ્રસન્ન થઈ વજીરને કહ્યું આને ખુશ કરી દેજો.” વજીરે વાળંદને કહ્યું, “જ્યારે તું પોતાના ઘરે જાઉં ત્યારે મને મળીને જજે.” વાળંદ પોતાના કામથી નિવૃત્ત થઈ વજીર પાસે જઈને કહેવા લાગ્યો, “હું ઘરે જઈ રહ્યો છું.” વજીર પોતાની સામે રાખેલ મહોરોના થાળમાંથી મુઠ્ઠી ભરી તેને આપવા લાગ્યો ત્યારે વાળંદ બોલ્યો, “રાજા સાહેબે તો ખુશ કરવા માટે કહ્યું છે આ મહોરો તો ઓછી છે. આ ઉપર વજીરે કહ્યું, કાલે આવજે.” વાળંદ મનમાં ને મનમાં દુઃખી થઈને પોતાના ઘરે ચાલ્યો ગયો. બીજે દિવસે જ્યારે વાળંદ રાજા સાહેબની સેવાથી નિવૃત્ત થઈ વજીર પાસે આવ્યો ત્યારે વજીરે બન્ને હાથોથી ખોબો ભરી સોના મહોરો આપવા લાગ્યા. વાળંદ બોલ્યો, “આ તો ઓછી છે.” રાજા સાહેબે મને રાજી કરવા માટે કહ્યું છે.” ત્યારે વજીર બોલ્યો, “સારૂ કાલે આવજે.” ત્રીજે દિવસે જ્યારે વાળંદ વજીર પાસે આવ્યો ત્યારે વજીરે કહ્યું, “આજે હું તને બન્ને હાથોથી બે વખત ખોબો ભરી મહોરો આપું છું.” તો પણ વાળંદ બોલ્યો, “રાજા સાહેબે મને રાજી કરવાનું કહ્યું છે.” વજીર બોલ્યો, “સારૂ કાલે આવજે.” ચોથે દિવસે વાળંદ જ્યારે વજીર પાસે આવ્યો ત્યારે વજીરે તેને કહ્યું, “આજે હું બન્ને હાથોથી ખોબામાં મહોરો ભરીને પાંચ વખત આપું છું.” તો પણ તેણે પૂર્વની વાત ફરી કરી.” પાંચમા દિવસે જ્યારે વજીર પાસે આવ્યો ત્યારે વજીરે તેનાથી મહોરોનો પૂરો ભરેલો થાળ જ લઈ જવાનું કહ્યું. આથી નાચી ચિડાઈને બોલ્યો, “તમે મને વાળંદ સમજીને થોડાક માં જ રાજી કરવા માગો છો ? આ પરથી વજીરે કહ્યું, “સારૂં ૧૦-૧૫ દિવસ પછી વિચાર કરીને પોતે જ તેને બોલાવી ખુશ કરી દઈશ. આ વાત વાળંદે સ્વીકારી લીધી. વાસ્તવમાં ખરેખર વાત એવી હતી કે રાજા સાહેબનાં લગન

પછી ૨૦ વર્ષ બાદ પહેલું સંતાન થવાનું હતું. પ્રસવનો સમય નજીક નજીક આવતો હતો. સાત દિવસ બાદ રાજાને ત્યાં રાણીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. આ વાત વજીરે સાંભળી સવારે વાળંદના આવતા પહેલાં તેને ખુશ કરવા માટે દરવાજા પાસે ઊભો રહ્યો અને વાળંદના આવતાં જ વજીરે કહ્યું, “ આજે હું તને રાજા કરવા માટે જ ઊભો છું.” તે બોલ્યો, “ધન્યવાદ” વજીરે કહ્યું કે, “આજે રાજા સાહેબને ત્યાં પુત્ર રત્નની પ્રાપ્તિ થઈ છે. હવે તો ખુશ થયો ને ?”

ॐ શાન્તિ:

ॐ શાન્તિ:

ॐ શાન્તિ:

વસ્તુ, વ્યક્તિ, પદાર્થ, દેશકાળ, ઘટના અને પરિસ્થિતિને ભૂલવાથી તરત જ ધ્યાન લાગે છે. સંસારની સાથે જે આપણા સંયોગ છે તેના સ્વતઃ વિયોગ થઈ રહ્યો છે તે સ્વતઃ વિયોગનો વિવેકથી સ્વીકાર કરવાવાળા સાધકને ધ્યાન માટે બીજો કોઈ ખાસ પરિશ્રમ કરવો પડતો નથી. અને જેનું ધ્યેય પરમાત્મામાં લાગવાનું છે, પરમાત્મા પ્રાપ્તિ માટે ધ્યાન કરે છે તેને એકલા જ એકાંતમાં બેસી ધ્યાન કરવું જોઈએ. શરૂશરૂમાં સાધક જ્યારે પરમાત્મામાં મન લગાવવાનો અભ્યાસ કરે છે ત્યારે સંસારની વાતો યાદ આવે છે. આનાથી ગભરાવવું જોઈએ નહિ. કારણકે જે સંસાર પહેલાં અંતઃકરણમાં બેઠેલ હતો તે બહાર નીકળે છે તે સમયે અભ્યાસ અને વૈરાગ્યનું શરૂ લઈ શાન્ત પોતાના ધ્યેય પર બેસી રહેવું જોઈએ. જેમ અરીસાની આગળ ઘણાં લોકો નીકળે છે. આવતાં જતાં રહે છે પણ કોઈની સાથે સંબંધ જોડતો નથી. તે જ રીતે પોતાના ચિત્તને કોઈની સાથે પોતાના ચિત્ત સાથે સંબંધ જોડવો જોઈએ નહિ. અથવા ચિત્તને પોતાના ઈષ્ટદેવ ભગવાનના નામમાં લગાવવો જોઈએ. જ્યારે ધ્યાન માર્ગ મનને જ પોતાનો નહિ માને અને મનથી સંબંધ વિચ્છેદ કરી દે છે. તો મનની સાથે રાગ-દ્વેષના હોવાના કારણે મન પોતે જ શાન્ત રહે છે. સાધનમાં સતત રત રહેલા સાધકને ધ્યાન લગાવવાની આવશ્યકતા હોય છે. અને ધ્યાન લગાવવાવાળા સાધકને તરત જ સિદ્ધિ મળી જાય છે. જ્યાં સુધી કોઈની ધ્યાનની પરિપક્વ અવસ્થા નહિ હોય ત્યાં સુધી સંસારની વસ્તુઓ, વ્યક્તિઓ અને પદાર્થોની અસલિયતનું ભાન નહિ થાય. અને નાશવંત નહિ દેખાય. ધ્યાન, અમારું લાગતું જ નથી. જો લાગેતો વ્યવહારિક જીવન ઉલટ-પુલટ થઈ જાય છે.

જેમ કે વ્યક્તિ જ્યારે વાહન રસ્તા પર ચલાવે છે ત્યારે ધ્યાનથી ચલાવે છે અને ધ્યાન રાખે છે કે ક્યાંક અકસ્માત થઈ જાય નહિ. તોલ તોલવું, માપ માપવું, લખવું, વાંચવાં અથવા કોઈપણ કાર્ય ધ્યાનથી ન કરવામાં આવે તો તેનાથી સિદ્ધિ મળતી નથી અને નુકશાન થાય છે. અને ક્યાંક ક્યાંક તો થોડી અસાવધાની કરવાથી માનવજીવન જ સમાપ્ત થઈ જાય છે. એટલે કે જેવા વ્યવહારિક જીવનના કાર્યો સુચારુ રૂપથી ધ્યાનપૂર્વક કરવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે જો આપણે સ્વરૂપ આત્મા-પરમાત્માનું ધ્યાન કરવામાં આવે તો ધ્યાન સિદ્ધ થઈ જાય છે. વ્યક્તિ જે પણ કાર્ય પોતાનું લક્ષ્ય સમજીને કરે છે તેમાં તેનું સહજથી ધ્યાન લાગી જાય છે. આજ રીતે નિરાકાર આત્મા-પરમાત્મા અથવા સાકાર પોતાના ઈષ્ટદેવનું ધ્યાન લક્ષ્ય માનીને કરવું જોઈએ.

કામહિ નાર પિઆર જિમ

લોભ હિ પ્રિય જિમ દામ

તિમ રઘુનાથ નિરંતર

પ્રિય લાગહુ મોહિ રામ

જેમ લોભી વ્યક્તિને સપનામાં પણ ધન દેખાય છે અને કામી પુરુષને સપનામાં પણ સ્ત્રી દેખાય છે આવી રીતે ધ્યાનમાં લાગેલ સાધકને પોતાના લક્ષ્ય ઉપર અડગ રહેવું જોઈએ. પોતાના અંતઃકરણમાં આંખો બંધ કરીને આનિહિત પદાર્થ જોતા રહેવું જોઈએ. શરુ શરુમાં કઈ દેખાય નહીં તો પોતાના અંતઃકરણમાં ચેતનાનો અભાવ કરતો રહેવો જોઈએ. ધ્યાન ભજન કરવાવાળા સાધકને માટે યોગ્ય છે કે સંસાર અને પરિસ્થિતિઓને ભૂલી પોતાની સ્થિતિ મજબૂત કરવી જોઈએ. ધ્યાનમાં બેસતી વખતે એ નકકી કરવું જોઈએ કે ભવિષ્યમાં ભલે મારી ઉપર કેટલાય ઉપકાર કરે પરંતુ હું કોઈના પ્રતિ અંતઃકરણથી રાગદ્વેષ કરીશ નહીં.

ધ્યાનના સમયે જો ઈશ્વરના સર્વવ્યાપી રુપથી ચિંતન કરવામાં આવે તો તે ધ્યાન જ છે અને સાહજિક થઈ જાય છે. ધ્યાન ભજન કરવાથી એક

એવું વિલક્ષણ આનંદ મળે છે જે આનંદ તૂલ્ય કોઈ સુખ છે જ નહીં. ધ્યાન કરવા માટે સારામાં સારો સમય સવારનો છે. સૂર્ય ઉદય થયાના અંદાજે બે કલાક પહેલાં જાગી પોતાના ઈષ્ટદેવ ભગવાન સ્મરણ નું જાપ અથવા કોઈ પ્રાર્થના ધીરે ધીરે ગાતા પથારી છોડીને શરીરનાં જરૂરી કાર્યો કર્યા બાદ ધ્યાનમાં શાન્ત મુદ્રામાં બેસી જવું જોઈએ. ધ્યાન પોતાના સ્વરૂપ આત્મા-પરમાત્મા નિરાકારથી સાકાર પોતાના ઈષ્ટદેવ ભગવાનને યાદ કરવાના હોય તો આસન પાથરી બેસવું. આસન એવું કોમળ હોવું જોઈએ કે જ્યાં સુધી આપણે સુખપૂર્વક બેસી શકીએ. જો આસન કઠોર હશે તો શરીરમાં પીડા થવા લાગશે જેના કારણે તરતજ આળસ કે પ્રમાદ થવા લાગશે. આળસ અને પ્રમાદ બંને ધ્યાનના દુશ્મન હોય છે. સાકાર પોતાના ઈષ્ટદેવ ભગવાનનું ધ્યાન ધરવું હોય તો સામે એક મૂર્તિ છબીમાં ચરણ જોવા, આંખો થાકી જાય તો હાથ, જોવા ત્યાર બાદ ધોતીયું પીતાંબર માળા મુખ આદિ જોતા રહેવાં જોઈએ. જ્યારે આંખો એકદમ થાકીને બંધ થઈ જાય અથવા આંસુ આવવા લાગે તો પોતાના અંતઃકરણમાં મનની આંખોથી ભગવાનની છબી જોતા રહેવી જોઈએ અને પોતાનું લક્ષ્ય છોડવું જોઈએ નહિ. ધ્યાનના સમયે સંસારના પદાર્થ અંતઃકરણમાં પેસી ન જાય. પોતાનું મન એવી સાધના છે જેમ જ્યારે જે સમયે જે કાર્યમાં લગાવો તેમાં જ સતત લાગી રહેવું જોઈએ.

અને એક સમયે એક જ કાર્ય કરવું જોઈએ. અને જો નિરાકાર આત્મા-પરમાત્માનું ધ્યાન કરવું હોય તો આંખો બંધ કરી ફક્ત અંધારાને જ મનની આંખો થી જોતા રહો. અને પોતાની પ્રજ્ઞા દષ્ટિ બંને આંખોની વચ્ચે ભૂકુટિમાં લગાવી રાખવી જોઈએ. બેસતી સમયે પીઠની કરોડ સીધી, ગર્દન ઊંચી અને શરીરને હાલવા દેવું જોઈએ નહિ. ધ્યાનમાં જેટલા વધારે સમય બેસશો તેટલી જ ધ્યાનની પરિપક્વ અવસ્થા થતી જશે. શરુ શરુમાં વધારે સમય બેસવાથી થાક લાગે તો ચાર મિનિટ માટે શાન્તચિત્ત સૂઈ જવું. અને તે સમયે પણ આંખો બંધ રાખવી સૂતા સમયે શરીર એકદમ ઢીલું રહેવું જોઈએ. જેમ શરીરનું ભાન જ ન રહે. અને કોઈ સંકલ્પ ઊઠવા દેવો જોઈએ નહીં. સંકલ્પ

શુભ હોય કે અશુભ બંધે ધ્યાન લગાવવામાં બાધક છે. સંકલ્પ રોકવા માટે પોતાની ચેતનાનો વિવેક દ્વારા અનુભવ કરવો અને કોઈ નાનું શું ભગવાન નામનું સ્મરણ કરવું જોઈએ. નામ જેટલું નાનું હશે તેટલું સારું. મનથી નામ લેતા સમયે જિહ્વા ને મુખમાં ચુપચાપ પડી રહેવા દેવી જોઈએ. બની શકે છે શરુ શરુમાં સંકલ્પ રોકવો કઠિન લાગતો હોય અને કોઈ રોકી ન શકે તો તેવા સમયે અશુભ સંકલ્પને બંધ કરી શુભ સંકલ્પ કરી તત્કાલ નિસંકલ્પ શાન્ત અને સ્વ સ્વરુપ આત્મદેવના ખોળામાં બેસી જવું જોઈએ. ધ્યાન લગાવતાં લગાવતાં સુખ સંકલ્પ પણ બંધ થઈ જાય છે. ધ્યાન લગાવવામાં ઉતાવળ ન કરવી જોઈએ.

ધ્યાનની પરિપક્વ અવસ્થા માટે સંયમ અને સદાચારથી જીવન વ્યતીત કરવું જરૂરી છે. જ્યાં સુધી કોઈ પણ આસક્તિ ખાવા પીવામાં, ધનમાં, પુત્ર પરિવારમાં અને સ્ત્રી-પુરુષમાં હશે ત્યાં સુધી ધ્યાન લગાવવું અસંભવ છે.

ॐ શાન્તિ:

ॐ શાન્તિ:

ॐ શાન્તિ: